

МЕЖДИНЕН
МОНИТОРИНГОВ
ДОКЛАД ЗА
ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
Иновационната
Стратегия за
интелигентна
специализация
2021–2027 г.

Съдържание

1	Резюме.....	3
1.1	Какво представлява ИСИС?	3
1.2	Цел на междинната оценка.	3
1.3	Обобщена оценка на напредъка.	3
1.4	Основни препоръки.	3
2	Въведение, методология, рамка.....	4
2.1	Цели и обхват.	4
2.2	Приоритетни тематични области.....	5
2.3	Стратегическа и нормативна рамка.	6
2.4	Институционален механизъм за управление.....	7
2.5	Методологическа рамка, използвани инструменти и данни.	7
3	Социално-икономически контекст.....	9
3.1	Позициониране на България в европейски и глобален контекст (EIS, GP). 9	
3.2	Разходи за научноизследователска и развойна дейност и финансиране... 14	
3.3	Човешки капитал и дигитални умения.	16
3.4	Регионални дисбаланси и иновационен потенциал.	17
3.5	Сравнителен анализ с референтни държави.	18
4	Външна среда и фактори	21
4.1	Геополитически контекст.....	21
4.2	Технологични тенденции.....	23
4.3	Европейски политики и инициативи.....	25
4.4	Въздействие върху реализацията на ИСИС.	27
5	Напредък по изпълнението на Стратегията и постигането на стратегическите и оперативни цели.....	29
5.1	Статус на изпълнение по стратегически цели.....	29
5.2	Напредък по изпълнението на оперативни цели.	31
5.3	Индикатори и отчетен напредък по тях разделен по тематични области. 32	
5.4	Основни предизвикателства и бариери.....	35
6	Препоръки.	39
6.1	Оперативни препоръки (краткосрочни).	39
6.1.1	ПРЕПОРЪКА 1: Териториално балансиране и подкрепа за регионалните иновации:	39
6.1.2	ПРЕПОРЪКА 2: Повишаване участието на МСП и академичния сектор: 40	
6.2	Стратегически препоръки (средносрочни).	41

6.2.1	ПРЕПОРЪКА 1: Засилване на инвестициите в научно-развойна дейност:	41
6.2.2	ПРЕПОРЪКА 2: Намаляване на административната тежест и ускоряване на процедурите:	42
6.2.3	ПРЕПОРЪКА 3: Укрепване на институционалния капацитет и координация:	43
6.3	Препоръки за актуализация на тематичните области:	43
6.3.1	ПРЕПОРЪКА 1: Добавяне на нова тематична област „Космически технологии и технологии с двойна употреба“	44
6.3.2	ПРЕПОРЪКА 2: Добавяне на нова тематична област „Добивна индустрия“	46
6.3.3	ПРЕПОРЪКА 3: Актуализиране на съществуващите тематични области	47
7	Заключение и следващи стъпки:	49
7.1	Обобщение.	49
7.2	Пътна карта за периода 2025-2027 г.	49
7.3	Подготовка на заключителния доклад.	50

1 Резюме.

1.1 Какво представлява ИСИС?

Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021–2027 г. (ИСИС) на Република България е основополагащ национален стратегически документ, определящ приоритетите и рамката за развитие на иновациите през текущия програмен период.

1.2 Цел на междинната оценка.

Целта на междинната оценка е **цялостен преглед на напредъка и ефективността на Стратегията, включително анализ доколко приоритетните тематични области остават стратегически актуални, каква е ефективността на реализираните мерки, съответствието с териториалния подход, както и въздействието върху бизнеса, академичните среди и обществото.**

1.3 Обобщена оценка на напредъка.

Напредъкът по ИСИС е **частичен**. България подобрява резултатите си в европейските и глобалните индекси (EIS и GI), но остава в групата на „**възникващите иноватори**“ и на предпоследно място в ЕС по общ иновационен индекс. Отчита се добро развитие на инфраструктура, износ на високотехнологични услуги и интелектуални активи, но системните предизвикателства – недостиг на финансиране, кадри, институционален капацитет и териториални различия – ограничават ефективността на стратегията.

1.4 Основни препоръки.

- Увеличаване на финансирането за НИРД;
- Повишаване на регионалния фокус;
- Подобряване на човешкия капитал;
- Укрепване на връзката наука-бизнес;
- Намаляване на административната тежест;
- Добавяне на нови и актуализация на тематичните области.

2 Въведение, методология, рамка.

2.1 Цели и обхват.

Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021–2027 г. на Република България е основополагащ национален стратегически документ, определящ приоритетите и рамката за развитие на иновациите през текущия програмен период. Стратегията е одобрена от Министерския съвет на 15 декември 2022 г. с Решение № 1015, като нейното приемане представлява изпълнение на тематично *отключващо условие съгласно Регламент (ЕС) 2021/1060*. В този смисъл напредъкът по ИСИС подлежи на мониторинг от Европейската комисия през целия програмен период.

Като част от мониторинга на стратегията, Министерството на иновациите и растежа (МИР) изготвя ежегодни доклади за изпълнението на Плана за действие на ИСИС в съответствие с чл. 13, ал. 4 от Закона за насърчаване на научните изследвания и иновациите (ЗННИИ). В допълнение през 2025 г. се провежда и процес на междинна оценка на изпълнението на ИСИС. Целта на междинната оценка *е цялостен преглед на напредъка и ефективността на Стратегията, включително анализ доколко приоритетните тематични области остават стратегически актуални, каква е ефективността на реализираните мерки, съответствието с териториалния подход, както и въздействието върху бизнеса, академичните среди и обществото*.

Основната **визия** на ИСИС е България да се превърне в иновативна, интелигентна, зелена, цифрова и свързана страна чрез нова обща политика за взаимодействие между научните изследвания, иновациите и технологиите, както и повишаване на международното и междусекторното сътрудничество и интензивно използване на данни за ускорена специализация в продукти и услуги с висока технологична и научна интензивност и значими икономически въздействия за устойчива конкурентоспособност, технологична трансформация на икономиката, повишаване на ресурсната ефективност и цифровизацията.

За постигането на тази визия Стратегията формулира **две стратегически цели**:

- I. Да развива и позиционира България като център на средно- и високотехнологични иновации в стратегически области, в които страната има утвърден капацитет и пазарни позиции, както и признати компетентности да се конкурира на световния пазар, повишавайки националното и регионалното иновационно представяне на страната;

- II. Да подкрепи разгръщането и утвърждаването на устойчива, модерна, динамична, приобщаваща, основана на данни и глобално свързана изследователска, иновативна и предприемаческа екосистема в България.

Тези стратегически цели се доразвиват чрез **три оперативни цели:**

Оперативна цел № 1: Подобряване на научноизследователската система и иновационното представяне на предприятията. С реализирането на тази цел амбицията е да се достигнат нива от 70% спрямо средното за ЕС, което ще затвърди позицията на България в групата на умерените иноватори до 2027 г.

Оперативна цел № 2: Повишаване на технологичния капацитет на предприятията, повишаване на екологичността и интернационализацията на българските продукти и услуги. Акцентът при реализирането на цел № 2 е върху приоритетните тематични области за интелигентна специализация и технологиите на Индустрия 4.0.

Оперативна цел № 3: Подобряване на капацитета на човешкия ресурс в областта на новите технологии и иновациите. Приоритетно е подобряването на цялостната среда за развитие на умения и високотехнологични човешки ресурси в тематичните области за интелигентна специализация и технологиите на Индустрия 4.0 и Индустрия 5.0.

2.2 Приоритетни тематични области.

В резултат на анализите и консултациите по т.нар. процес на предприемаческо откритие, в ИСИС са идентифицирани пет приоритетни тематични области, в които България притежава конкурентни предимства и потенциал за интелигентна специализация:

- *Информатика и информационни и комуникационни технологии (ИКТ);*
- *Мехатроника и микроелектроника;*
- *Индустрия за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии;*
- *Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии;*
- *Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика.*

Тези тематични области обхващат както високотехнологични производства и услуги, така и нетехнологични иновации, които да подпомогнат цифровата трансформация и зеления преход на икономиката.

2.3 Стратегическа и нормативна рамка.

ИСИС е ключов елемент от европейската рамка за регионално и иновационно развитие. На равнище Европейски съюз стратегията се вписва пряко в политиката за сближаване и по-специално в цел „По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновациите, цифровизацията, икономическата трансформация и предприемачеството“ (Policy Objective 1). В съответствие с Регламент (ЕС) 2021/1060 ИСИС изпълнява *функцията на тематично отключващо условие* за достъп до европейско финансиране. Това означава, че действаща, обоснована и оперативна стратегия за интелигентна специализация е необходима предпоставка за отпускане на средства по програмите, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, включително Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021-2027 (ПНИИДИТ) и програми по политиката на сближаване за периода 2021–2027 г.

В по-широк план ИСИС е съпоставима и с приоритетите на редица хоризонтални политики на ЕС. Тя подкрепя реализирането на Европейския зелен пакт, чрез който се цели ускоряване на технологичния преход към нисковъглеродна икономика, както и изпълнението на цифровото десетилетие 2030, насочено към развитие на цифрови инфраструктури, умения и иновации. Чрез акцентите върху технологии като изкуствен интелект, микроелектроника, кръгова икономика и биотехнологии стратегията отразява и приоритетите на новата европейска индустриална стратегия и инструментите ѝ за намаляване на стратегическите зависимости на ЕС.

Наред с това ИСИС е тясно свързана с рамката за интелигентна специализация на ниво ЕС (S3 Framework), която поставя изисквания за **предприемаческо откритие**, участие на заинтересованите страни, териториален подход, иновационни екосистеми и интегриране на научните изследвания с индустриалните нужди. Българската стратегия следва тези принципи и е обект на текущ мониторинг от Европейската комисия относно качеството на процесите, капацитета за изпълнение и постигането на заложените индикатори.

От гледна точка на регулациите, ИСИС следва да е в синхрон с ключови инициативи като Акта за изкуствения интелект (AI Act), Акта за управление на данните (Data Governance Act), Акта за данните (Data Act), Регламента за критичните суровини (CRMA) и европейските инициативи в областта на сигурността на веригите за доставки. С нарастващия фокус на ЕС върху стратегическата автономност и икономическата

сигурност, ИСИС има задачата да адаптира националните приоритети и да позиционира страната така, че да участва ефективно в европейските технологични проекти — включително в области като полупроводници (IPCEI), суперкомпютри и EuroHPC, зелени технологии и цифрови иновационни хъбове.

Чрез тази рамка стратегията се превръща не само в инструмент за национална политика, но и в основен механизъм за синхронизиране на българската иновационна система с европейските стандарти, цели и механизми за финансиране. Нейната роля като отключващо условие и част от европейската архитектура на иновационните политики е определяща за устойчивото развитие на страната до 2027 г. и след това.

2.4 Институционален механизъм за управление.

Институционалният механизъм за управление на ИСИС включва също Междуведомствена работна група (МРГ) за координация на изпълнението и проследяване на напредъка, създадена със заповед РД-14-175/29.05.2023 г. на министъра на иновациите и растежа. МРГ функционира под председателството на МИР с участие на компетентни органи от публичния сектор и има задачи по разработване на План за изпълнение на ИСИС, създаване на партньорска мрежа за събиране на данни, организиране на тематични събития и др. По този начин се цели съгласуваност и допълняемост на действията на всички участници, като се адресират предизвикателства като недостатъчните инвестиции в научноизследователска и развойна дейност (НИРД), бавната дигитализация, фрагментираното сътрудничество между наука и бизнес и др.

2.5 Методологическа рамка, използвани инструменти и данни.

Процесът на оценяване включва събиране на информация чрез специално разработен **въпросник** и провеждане на консултации със заинтересованите страни. На 26 септември 2025 г. се проведе пленарна дискусия по междинната оценка в Икономическия и социален съвет (ИСС), където бяха обсъдени предварителните резултати от въпросника и бяха открити ключови предизвикателства – в т.ч. *продължаващият дисбаланс между столицата и останалите региони, както и необходимостта от по-ясно таргетиране на тематичните приоритети.*

Пленарната сесия бе предхождана от заседание на Комисията по икономическа политика към ИСС, на което бяха обсъдени основните акценти от междинния анализ и бяха събрани бележки и предложения от представители на социалните партньори и гражданското общество. В допълнение, в процеса на подготовка на междинната оценка е проведена широка обществена консултация – чрез публикуване на материали,

включително въпросника, на сайта на МИР и изпращане на покани за участие в дискусиата до широк кръг заинтересовани страни, включително бизнес организации, научни институции, регионални структури, индустриални кълстери и неправителствени организации. Паралелно с това е осъществена междуинституционална консултация и съвместна работа с всички компетентни институции (министерства, изпълнителни агенции и други публични органи) във връзка с отчитането на напредъка по *Плана за действие на ИСИС за периода 2023-2024 г.* Тази координация беше ключова за изготвянето на годишния доклад по изпълнението на ИСИС и гарантира, че междинната оценка стъпва на реални данни и актуална информация. Всички използвани канали на диалог и получена обратна връзка имат за цел осигуряването на максимално широка ангажираност и прозрачност на процеса, така че изводите от междинната оценка да отразяват интересите и резултатите на възможно най-широк кръг заинтересовани страни. Изводите от междинната оценка ще залегнат в настоящия преглед и ще послужат за евентуална актуализация на ИСИС, така че стратегията да остане релевантна и ефективна през оставащия период до 2027 г.

3 Социално-икономически контекст

Към момента България запазва статута си на „възникващ иноватор“ в Европейското иновационно табло (European Innovation Scoreboard) с общ резултат 45,8 % от средното ниво за ЕС за 2025 г., което я нарежда на 26-о място сред 27-те държави.

3.1 Позициониране на България в европейски и глобален контекст (EIS, GI).

Ключови слабости и предизвикателства пред България според Европейското иновационно табло (EIS) включват:

България продължава да среща значителни предизвикателства в развитието на човешкия капитал и дигиталните умения, което директно влияе върху нейната иновационна и икономическа конкурентоспособност. Страната е на последно място в ЕС по участие на населението в учене през целия живот – едва 10% от средното за Съюза. Още по-тревожен е фактът, че едва 16% от българите притежават над базови дигитални умения. Недостигът на квалифицирани STEM специалисти, както и слабата връзка между университетите и бизнеса, задълбочават дефицита на умения и ограничават възможностите за внедряване на нови технологии и иновации.

Иновационната активност в страната също бележи тревожен спад. Данните за периода 2024-2025 г. показват рязко намаляване на дела на фирмите, които внедряват иновации – спад с 36,6 % само за една година. Малките и средни предприятия са особено засегнати: при тях се наблюдава свиване на продуктите иновации с 39 %, а на иновациите на процеси – с 34,3 %. Заетостта в иновативни компании намалява с над 33%, което е сигнал за затруднения при комерсиализацията на научни разработки и иновационни решения. Тези тенденции вероятно се дължат както на ограничена подкрепа за иновационна дейност, така и на периоди на политическа нестабилност и спад в бизнес доверието.

Българската икономика изпитва и сериозен проблем с производителността. Трудовата продуктивност е едва 9,7 % от средното за ЕС – най-ниската в целия Европейски съюз. Това показва наличието на структурни слабости, ниска технологична интензивност и ограничена добавена стойност в ключови сектори на икономиката. Ограниченото внедряване на цифрови технологии и изкуствен интелект в бизнеса, както и ниската ефективност на използване на ресурсите, допълнително ограничават растежа и конкурентоспособността.

Финансирането на НИРД остава едно от най-сериозните предизвикателства. България е на 26-то място в ЕС по публична подкрепа за НИРД – едва 2,2% от средното за Съюза. Частните инвестиции също са недостатъчни, като се наблюдава спад от 3,7 % спрямо 2018 г. Това системно недофинансиране ограничава иновационната екосистема и възможностите за развитие на високотехнологични предприятия. Допълнително препятствие е слабият достъп до рисков капитал и ограничената активност на инвестиционни фондове, което възпрепятства растежа и мащабирането на стартиращи и иновативни компании.

Въпреки съществуващите предизвикателства, **България демонстрира редица силни страни в своята иновационна система**, които могат да бъдат стратегически използвани за ускоряване на икономическото развитие. Една от най-изразените силни позиции е в областта на творческите индустрии и интелектуалните активи. България заема трето място в Европейския съюз по подадени заявки за промишлен дизайн – 157,1% от средното за ЕС, както и седмо място по заявки за търговски марки – 127,6% от средното. Тези данни са ясен индикатор за силен творчески потенциал, активност на местния бизнес в защитата на интелектуалната собственост и развитие на конкурентни продукти и брандове. Креативната икономика се утвърждава като сектор с висока добавена стойност и потенциал.

Значим напредък е постигнат и в областта на цифровата инфраструктура. България се нарежда сред водещите държави в ЕС по достъп до високоскоростен интернет, като покритието достига над 90% от населението – 116,6% от европейското средно ниво. Освен това обхватът на мрежите с много висок капацитет (VHCN) достига 90,4% към 2024 г., поставяйки страната пред редица по-развити икономики. Този напредък е резултат от дългогодишни целенасочени инвестиции, както и ефективно усвояване на около 2,6 милиарда евро от Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) и оперативните програми на ЕС. Подобрената дигитална среда създава стабилна основа за развитие на цифрови услуги, електронно управление и бизнес трансформация.

България показва силни резултати и в износа на знание-интензивни услуги, което представлява ключов елемент на модерната икономика. Страната се нарежда на 13-то място в ЕС по износ на услуги, свързани с висока добавена стойност, като софтуерно развитие, бизнес услуги, IT аутсорсинг и финансови технологии, достигайки 65,5% от средното ниво за ЕС. Това показва развиващ се капацитет за участие във високотехнологични международни вериги. Наличието на водещи чуждестранни

компаниите у нас, създадени технологични центрове и увеличаване на технологичните инвестиции потвърждават положителната динамика и потенциала на страната да се превърне в регионален иновационен хъб.

Като цяло, дигитализацията отбелязва най-силния растеж – изпълнението на индикатора за дигитализация нараства с 33,6 % от 2018 г. до 2025 г.л, подкрепен от целеви инвестиции по национални и европейски програми. Производителността на ресурсите и труда също се подобрява с ~22 % спрямо 2018 г., макар и от много ниска начална база. Индикаторите за научни изследвания и връзки (между наука и бизнес) бележат ръст ~15 %, свидетелствайки за известен напредък в изграждането на научен капацитет и сътрудничество.

В същото време се потвърждава дългосрочната тенденция на недостатъчни инвестиции – разходите за НИРД (като дял от БВП) продължават да са едни от най-ниските в ЕС (0,79%). Това, заедно с вече споменатия срив в иновационната активност на МСП през 2024 г., очертава належащата нужда от политики за стимулиране на технологичния трансфер, повишаване на дигиталните умения и производителността (както се подчертава и в официалните препоръки). Европейската комисия изрично препоръчва България да увеличи публичното финансиране за научно-развойна дейност и да засили връзките между науката и индустрията, за да навакса изоставането в иновациите.

В последното издание на **Глобалния иновационен индекс (Global Innovation Index) за 2025 г.** България заема 37-мо място в света (от 139 икономики), с което влиза в горната една-трета на класацията. Това представлява повишение с една позиция спрямо 2024 и 2023 г. (когато е 38-ма), макар все още да не достига най-доброто си постижение от 2022 г. (35-то място). В рамките на ЕС България се нарежда в средата на класацията по иновации, изпреварвайки няколко други държави членки с подобен профил – *Полша, Хърватия, Латвия, Гърция, Словакия и Румъния* остават след България по глобален ранг. Според анализа на Световната организация по интелектуална собственост българската иновационна система постига **повече резултати от очакваното спрямо нивото на икономическото развитие и вложените ресурси** – с други думи, страната реализира сравнително „оптимално“ ниво на иновации спрямо своя БВП и инвестиции в сектора. Това е положителен сигнал, че наличните ограничени средства се използват ефективно, но също така подчертава нуждата от увеличаване на инвестициите, за да се ускори растежът в иновациите.

Стълб (GII 2025)	Ранг на България
Институции	81-во място
Човешки ресурси и научни изследвания	64-то място
Инфраструктура	22-ро място
Съвършенство на пазара	35-то място
Съвършенство на бизнеса	50-то място
Знание и технологични резултати	28-мо място
Творчески резултати	32-ро място

Източник: WIPO, Global Innovation Index 2025. Видно от горните данни, най-силните относителни позиции на България са при изходните резултати – инфраструктура, научни и творчески резултати, докато по институционални условия, човешки капитал и бизнес среда сме далеч назад.

Въпреки това, България продължава да среща сериозни структурни предизвикателства, които ограничават иновационния ѝ потенциал и конкурентоспособност. Сред големите **слабости** се открояват неблагоприятните демографски тенденции. Страната е на 127-мо място в света по показателя „демографски дивидент“, което отразява негативното влияние на застаряващото население и трайната емиграция на квалифицирани кадри. Тези процеси водят до свиване на работната сила, недостиг на таланти и ограничено предприемаческо участие – ключови елементи за изграждане на модерна, основана на знанието икономика.

Институционалната среда също остава сериозно препятствие пред развитието. България е на 81-во място от 139 държави по стълба „Институции“, отчитайки слабости в политическата стабилност, публичната администрация и бизнес регулациите. По показателя „среда за бизнес“ страната заема едва 105-то място, като корупционните рискове продължават да бъдат широко разпространени – 88% от фирмите посочват това като съществена бариера. Недостатъците във върховенството на закона и ограничената ефективност на държавната администрация подкопават доверието на инвеститорите и затрудняват реализацията на иновационни проекти.

Човешкият капитал е друга системна слабост. По показателя „Човешки ресурси и научни изследвания“ България се нарежда на 64-то място, а индексът отчита ниско

качество на образованието, липса на практическа ориентация и ограничена подготовка по STEM направления. Броят на изследователите и иноваторите в икономиката е недостатъчен, а връзката между университетите и бизнеса остава слаба. Това води до загуба на научен потенциал, ограничена комерсиализация на научни резултати и изтичане на мозъци.

Проблемът с недостига на инвестиции в наука и иновации се потвърждава и от индекса. България заема 105-то място по бруто образуване на основен капитал, което означава ниско ниво на инвестиции в модерно оборудване, лаборатории и научни технологии. Частните инвестиции в НИРД също са ограничени, като бизнесът показва ниска активност в трансфера на технологии и иновации.

По стълба „Бизнес усъвършенстване“ България е на 50-то място в света, изоставайки по редица ключови показатели като внедряване на дигитални технологии, развитие на индустриални клъстери и усвояване на знания от бизнеса. Слабата култура на иновации в частния сектор и ограничените връзки между научните организации и предприятията водят до ниско ниво на технологична трансформация и ограничено въздействие върху растежа на производителността.

Въпреки изброените системни предизвикателства, България демонстрира **силни страни** в няколко ключови направления, които подчертават нейния иновационен потенциал. Особено впечатляващо е представянето на страната по индикаторите за международни стандарти и качество. България заема първо място в света по брой сертификации по ISO 14001 (управление на околната среда) и ISO 9001 (управление на качеството). Това показва, че предприятията у нас поддържат висока култура на управление, стандартизация и устойчивост, което е важна предпоставка за привличане на партньори и интегриране в глобални производствени и иновационни вериги.

Силно е и представянето на България при иновационните изходи, които отразяват реалните резултати от иновационната дейност. Страната заема 28-мо място в света по „Знание и технологични резултати“ и 32-ро място по „Творчески резултати“. Тя се нарежда сред водещите държави в света по износ на високотехнологични продукти и ИКТ услуги, както и по износ на творчески индустрии като дизайн, софтуер, дигитални продукти и културни услуги. Това потвърждава, че България разполага с активни и конкурентни сектори в икономиката, базирани на знание и иновации.

Друг значим положителен аспект е балансът между вложени ресурси за иновации и постигнати резултати. Въпреки сравнително ограниченото финансиране и ниските нива

на инвестиции, България постига по-висока ефективност на иновационната си система от очакваното за икономическия ѝ мащаб, както споменахме по-рано. Това се вижда и от появата на два технологични „еднорога“ – Payhawk и Shelly Group. Тези компании показват, че българската предприемаческа екосистема може да създава глобално конкурентни технологични решения, макар и въпреки предизвикателствата на бизнес средата.

Силна страна на България според индекса е и телекомуникационната инфраструктура, където страната заема 22-ро място в света. Този резултат отразява добре развитата телекомуникационна среда, надеждната интернет свързаност и наличието на цифрови услуги, които създават стабилна основа за дигитализация и технологичен растеж. Телекомуникационната инфраструктура и широкото покритие с високоскоростен интернет дават добра база за развитие на дигитална икономика и внедряване на иновации както в бизнеса, така и в публичния сектор.

3.2 Разходи за научноизследователска и развойна дейност и финансиране.

Анализът на данните показва, че иновационната активност на България продължава да се ограничава от ниския относителен обем на инвестициите в НИРД. През 2024 г. по предварителни данни разходите за научноизследователска и развойна дейност в България достигат 1,574 млрд. лв., което представлява 0,77% от БВП. Въпреки абсолютното увеличение с 7,3% спрямо 2023 г., интензивността отбелязва лек спад от 0,79% през 2023 г. Този показател остава почти три пъти по-нисък от средното равнище за Европейския съюз, което през 2023 г. достига 2,26% от БВП, и над пет пъти под новата амбиция на ЕС за 4% от БВП до 2030 г.

За сравнение, през 2013 г. разходите за НИРД на България са възлизали на 521,7 млн. лв. Страната продължава да е сред петте държави в ЕС с интензитет на НИРД под 1% от БВП (заедно с Румъния, Малта, Кипър и Латвия). За сравнение, водещи иноватори като Швеция и Белгия инвестират над 3% от БВП в научно-развойна дейност. Динамиката за последното десетилетие показва слаб възходящ тренд – през 2013 г. интензивността на НИРД у нас е била 0,63%, т.е. за 10 години се отчита увеличение с едва 0,16 процентни пункта. Забележимо е, че в предкризисния период България е имала моментен пик на инвестициите – например през 2015 г. разходите за НИРД достигат 0,95% от БВП, но впоследствие спадат и към 2019–2020 г. се задържат около 0,84–0,85%, преди отново да слязат до 0,75% през 2022 г. Това означава, че националната цел за 2% интензитет на НИРД към 2025 г. е все по-трудно постижима при сегашните темпове.

В абсолютен план през 2024 г. по предварителни данни има нарастване на средствата за наука – вложените 1,574 млрд. лв. са с 7,3% повече спрямо 2023 г., като увеличението се наблюдава във всички сектори, но със забавяне на темпа на растеж (от 15,9% през 2023 г. и 17,8% през 2022 г.). Структурата на разходите за НИРД по институционални сектори показва доминираща роля на бизнеса: близо 65,1% (~1,025 млрд. лв.) от разходите за 2024 г. са осигурени от частния сектор. Около 27% (~424,5 млн. лв.) са публични средства (държавен сектор), а висшето образование допринася 7,4% (~116,8 млн. лв.), при 6,5% през 2023 г. Неправителствените организации осигуряват 0,5% (~7,7 млн. лв.). Тази структура е сходна с общата за ЕС, където предприятията осигуряват ~66% от инвестициите в НИРД, следвани от университетите (21%) и правителствата (11%). Слабост за България остава niskият абсолютен размер на вложенията, особено публично – публичните разходи (включително университетски) у нас са под 0,3% от БВП, което ограничава възможностите за големи научни проекти и инфраструктури.

През 2024 г. персоналът, зает с научноизследователска и развойна дейност, достига 26 472 души (в еквивалент на пълна заетост), което е с 4,2% повече в сравнение с 2023 г.. Броят на изследователите се увеличава със 7,6% до 17 601 души, като делът на жените в общия персонал е 48,2%.

Сравнителна таблица: Разходи за НИРД в България (2023-2024):

Показател	2023 г.	2024 г. (предв. данни)	Промяна
Общи разходи за НИРД	1,467 млрд. лв.	1,574 млрд. лв.	+7,3%
Интензивност (% от БВП)	0,79%	0,77%	-0,02%
Бизнес сектор (дял)	64,3% (943,8 млн. лв.)	65,1% (1,025 млрд. лв.)	+0,8%
Държавен сектор (дял)	28,7% (421,8 млн. лв.)	27,0% (424,5 млн. лв.)	-1,7%
Висше образование (дял)	6,5% (95,3 млн. лв.)	7,4% (116,8 млн. лв.)	+0,9%
Персонал в НИРД (брой)	25 406 души	26 472 души	+4,2%
Изследователи (брой)	16 356 души	17 601 души	+7,6%

Контекст в рамките на Европейския съюз

През 2024 г. България остава на второ място от дъното в ЕС по правителствени бюджетни средства за НИРД на човек от населението – едва 38,3 евро, при средно ниво за ЕС от 284,7 евро на човек. Само Румъния отчита по-ниски разходи (19,1 евро на човек). Общият бюджет на ЕС за НИРД достига 127,9 млрд. евро (0,71% от БВП), отбелязвайки ръст от 3,4% спрямо 2023 г. и от 59,5% спрямо 2014 г.. Това подчертава продължаващата значителна дистанция между България и останалите държави-членки по отношение на инвестициите в научноизследователска дейност.

3.3 Човешки капитал и дигитални умения.

Независимо от ниските входящи инвестиции, в последните години се наблюдава известно подобрене на иновационния капацитет на страната по отделни показатели.

Например, **броят на регистрираните патенти** расте – през 2023 г. са издадени 226 патента, което е с 6.6% повече от 2022 г. Също така делът на високотехнологичното производство и износ се увеличава: България трайно повишава продукцията си във високотехнологични отрасли, като този дял достига ~14.5% от общата индустрия (40-то място в света).

Износът на високотехнологични продукти нараства с 16.7% само за последната година, макар че делът му в общия износ остава сравнително скромнен. От гледна точка на **човешкия капитал**, данните също показват смесена картина. Положително явление е значителното увеличаване на броя заети лица с висше образование. Според годишните данни от Наблюдението на работната сила, провеждано от Националния статистически институт, през 2019 г. броят на заетите лица на възраст 15-64 г. с висше образование е 976.5 хил., а през 2024 г. – 1058.2 хил. Нарастването е с 81.7 хил. или с 8.37%. Паралелно с това и публичните разходи за образование нарастват – от 3.88% от БВП през 2022 г. до около 4.5% от БВП през 2025 г. Засега обаче тези вложения не се превръщат в по-голям брой висококвалифицирани специалисти в науката и технологиите – броят на завършващите докторанти, инженери и учени остава нисък и почти без промяна през последните години. Недостатъчният приток на млади кадри в научно-техническите дисциплини е идентифициран като слабост (индикаторът „квалифицирани инженери и учени“ поставя България на едно от последните места в ЕС). В същото време, заетостта като цяло се увеличава умерено (натрупан ръст от 2.7% за периода 2013–2023 г.) и икономиката върви към автоматизация – използването of индустриални работи е нараснало с близо 22.4% за последното десетилетие. Това показва, че бизнесът

постепенно внедрява нови технологии за повишаване на продуктивността, макар и с по-бавни темпове.

3.4 Регионални дисбаланси и иновационен потенциал.

Съществен аспект на социално-икономическия анализ е териториалният профил на иновациите. Както беше отбелязано, иновационната активност в България е **силно концентрирана в столицата и около нея**. Югозападният район (София-град и София-област) генерира над половината от разходите за НИРД и е доминиращ по брой иновативни предприятия, стартиращи компании и високотехнологични производства. Обратно, някои области – особено в Северозападния и Северно-централния региони – имат минимален принос към националните иновационни показатели. Този дисбаланс се потвърждава от междинната оценка: според получените мнения във въпросника *„в столицата има силно концентриране на средства, иновации и предприятия, докато останалата част от страната изостава“*. Регионалните иновационни индекси (European Innovation Scoreboard) също класират Югозападния регион като „умерен иноватор“, докато другите пет региона на планиране попадат в по-ниски категории. Тези различия произтичат от редица фактори: наличие на университети и научни институти, концентрация на чужди инвестиции и големи компании (предимно в Югозападна България), по-добра инфраструктура и достъп до финанси във водещите градски центрове.

Осъзната е важноста на териториалния баланс за постигане на националните цели по ИСИС. Затова чрез оперативните програми и Плана за възстановяване се предприемат **мерки за насърчаване на иновациите в по-слабо развитите региони**. Споменатото изискване 50% от средствата по ключови програми да се инвестират в Северна България вече се изпълнява на практика – напр. по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021–2027 (ПНИИДИТ) се предвиждат специални условия за кандидатите от Северозападен, Северен централен и Североизточен район. Конкурсните процедури като **„Малки иновативни грантове за МСП“** и **„Зелени и цифрови партньорства“** са с бонус точки в оценката за участници от Северните райони. Допълнително, чрез проект „Цифрови иновационни хъбове“ се финансират общо 12 хъба, от които поне 2 са локализирани в Северна България с цел да обслужват местния бизнес и да **подпомогнат развитието на регионални иновационни екосистеми**. Въпреки тези усилия, отстраняването на исторически натрупаните дисбаланси ще изисква време. Като цяло, социално-икономическият анализ сочи, че без допълнителни мерки съществуват риск да се получи следната конюнктура на

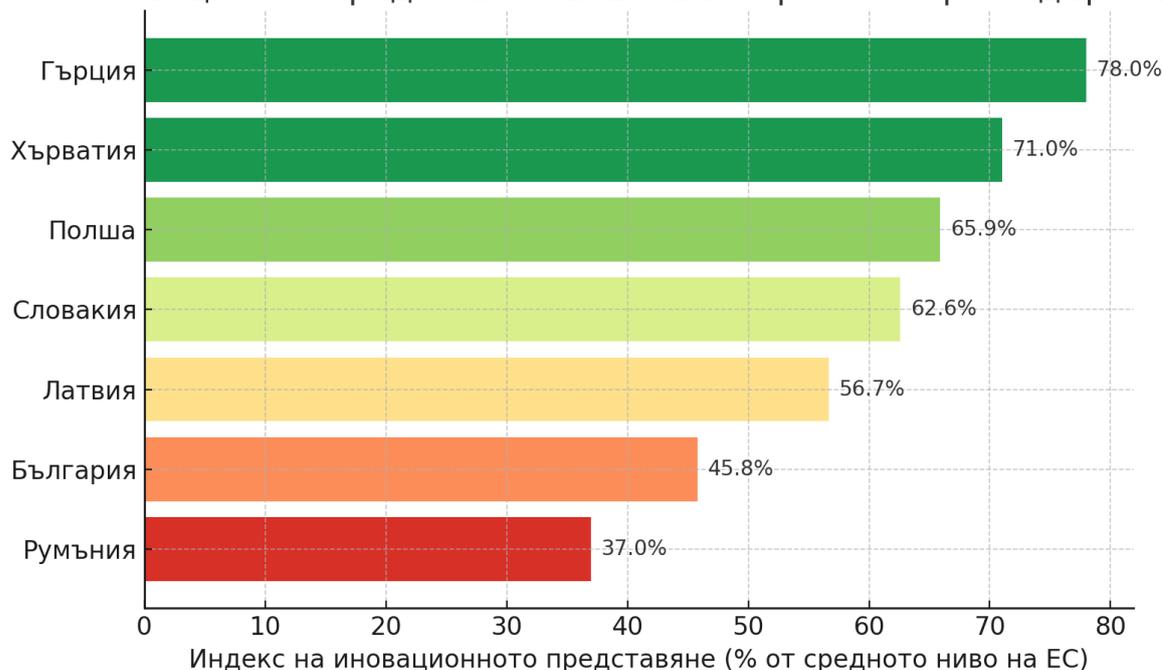
иновационно развитие – един динамичен център в София и няколко изоставачи периферии. Това налага стратегическият подход напред да бъде **преустроен с посилен териториален фокус**, както е разгледано в препоръките по-долу.

3.5 Сравнителен анализ с референтни държави.

Иновационният профил на България бележи постепенно подобрене през последните години, макар и с някои колебания. След спад в класирането през 2022–2024 г., през 2025 г. страната отново се изкачва, което показва възстановяване на растежа в някои области. Наблюдават се положителни тенденции като: ръст на публичните разходи за образование от 3,9% на 4,5% от БВП (2022→2025), стабилно производство в сектора на високите технологии – ~14,5% от промишлената продукция (42-ро място в света), и повече подадени патенти (226 през 2023 г., +6,6% спрямо 2022). България устойчиво увеличава и високотехнологичния си износ – 40-то място глобално, с 16,7% ръст само за година, което говори за постепенно преминаване към продукти с по-висока добавена стойност. В иновационната екосистема започват да се появяват и успешни стартиращи компании, достигнали световно признание (Payhawk и Shelly Group), което беше немислимо допреди десетилетие. Тези успехи дават надежда и пример за подражание. Същевременно предизвикателствата остават – разходите за НИРД нарастват твърде бавно (едва ~5% общ ръст за 10 години), а броят на завършващите учени и инженери стагнира въпреки увеличените образователни бюджети. Това подсказва, че ползите от инвестиране в образование и наука ще изискват повече време и реформи, за да се материализират в подобрена класация.

България традиционно се сравнява с групата на т.нар. нововъзникващи иноватори в Европа – държави от Източна и Южна Европа с по-нисък иновационен индекс, които обаче показват сходни предизвикателства и потенциал. В тази група попадат Румъния, Латвия, Словакия, Полша, Хърватия, Гърция, както и Унгария. Към 2025 г. България изпреварва само Румъния сред всички членки на ЕС по общ иновационен индекс, като остава на предпоследно място в ЕС. По-долу са сравнени иновационните резултати на България и няколко близки държави според **EIS 2025**:

Иновационно представяне 2025: България и избрани държави

Иновационно представяне (EIS 2025) на България и избрани европейски държави. Показан е композитният индекс като % от средното за ЕС (100)

Както се вижда, Румъния е единствената държава в ЕС с по-нисък резултат от България (около 37% от средното за ЕС). Латвия постига ~56,7% и заема 25-то място – все още „нововъзникващ иноватор“, но значимо над българското ниво. Словакия (~62,6%, 24-то място) и Полша (~65,9%, 23-то място) са също в групата на нововъзникващите иноватори, но вече много близо до прага от 70%. Впечатляващо е представянето на Хърватия, която с ~71% от средното за ЕС успя да премине в по-горната група – „умерени иноватори“. От 2018 г. насам Хърватия увеличава индекса си с 19,4 % и напуска дъното на класацията. Гърция също се класифицира като умерен иноватор с приблизително 75–78% от средното за ЕС (по данни от 2024 г. – 77,5%), демонстрирайки стабилно, макар и по-бавно, подобрение. В исторически план повечето от тези държави бележат напредък от 2018 г. досега, но с различни темпове. Например, Полша е увеличила индекса си с цели 18 % между 2018 и 2025 г. – едно от най-високите подобрения в ЕС. Унгария (+16,2 %) и Словакия също имат над 15 % ръст, докато България добавя само +6,3 % за същия период. Латвия има скромнен растеж (+4,9 %), а Румъния – вероятно сходен нисък ръст, което означава, че двете най-изоставащи страни практически не успяват съществено да наваксат изоставането си. Това потвърждава идеята, че макар всички „разширяващи се“ страни да подобряват иновационното си представяне, разликата спрямо водещите в ЕС остава устойчива. Налице е дори

разслояване в рамките на самата група на изоставащите: държави като Полша и Словакия бележат по-бърз прогрес, докато България, Румъния и Латвия изостават и от тях. Това води до увеличаване на вътрешната дистанция между най-напредналите и най-изостаналите икономики в Източна Европа.

В **Глобалния иновационен индекс** тенденциите са сходни – България е най-иновативната икономика на Балканите (37-мо място). Непосредствено след нея в класацията са Полша (39-то), Хърватия (40-то), Латвия (41-во) и Гърция (42-ро място). Словакия и Румъния са малко по-назад (Словакия е 47-ма, Румъния около 49-та) в света. Това показва, че страните с по-нисък резултат в EIS обикновено се нареждат назад и в глобалния индекс, което подчертава сходните структурни предизвикателства, пред които са изправени.

В заключение, сравнението потвърждава, че България и държавите от нейната група продължават да изостават значително спрямо средните европейски нива по иновации. Въпреки някои индивидуални успехи (напр. Хърватия премина прага от 70%; Полша отбелязва бърз растеж; България е лидер в ISO стандартите), системните слабости – недостатъчни инвестиции в НИРД, дефицити в образованието и уменията, слаб институционален капацитет – забавят растежа. За да се ускори догонването, България ще трябва активно да приложи политики за подобряване на човешкия капитал, финансирането на иновациите и взаимодействието между наука и бизнес, така че отличните постижения на единични фирми и ниши да се превърнат в масово явление, движещо икономическия растеж.

4 Външна среда и фактори

4.1 Геополитически контекст.

През последното десетилетие глобалната сцена за научни изследвания, иновации и технологично развитие претърпява дълбоки трансформации, обусловени от засилена геополитическа конкуренция, стратегически зависимости и структурни промени в световната икономика. Нарастващата нестабилност, характеризирана от войната в Украйна, прекъсванията във веригите за доставки, недостига на ключови суровини и ускорената надпревара в критични технологии, оказва пряко въздействие върху иновационните системи в Европа и по света. Този букет от фактори води до **глобално нарастване на инвестициите в НИРД и задълбочаване на иновационните разминавания**.

Европейският съюз повиши своята интензивност на НИРД до приблизително 2.26% от БВП през 2023 г. – значителен прогрес спрямо 2000 г. (1.81%), но все още по-нисък от водещите международни икономики: Южна Корея (~4.85%), САЩ (~3.6%), Япония (~3.4%) и Китай (~2.5%). Средно за ЕС-27 нивото е 2.26% (2021), докато България остава в дъното с едва ~0.8%. Всъщност шест държави в ЕС – включително България – остават с под 1% от БВП разходи за НИРД. Тази разлика обуславя „иновационната пропаст“, като само няколко страни (Швеция, Австрия, Германия, Белгия) постигат или надхвърлят целевите 3%. Европейската комисия отбелязва, че са нужни устойчиви бюджетни ангажименти, за да достигне България своята цел от 2% от БВП за НИРД.

Международните организации, включително ОИСР, последователно отбелязват, че прекомерната *бюрокрация възпрепятства научните изследвания*, иновациите и икономическия растеж. В отговор на това много държави въвеждат политики за **административна простота**, цифровизация на процесите и модели „едно гише“. На равнище ЕС бе приета цел до 2029 г. да бъде намалена общата административна тежест с 25%, а за МСП – с 35%, посредством пакета „Омнибус“, насочен към дигитализация, намаляване на отчетността и премахване на непропорционални изисквания. Този процес е от ключово значение за конкурентоспособността на европейската икономика в условия на глобална технологична надпревара.

В международен план се наблюдава, че ефективното управление на иновационната политика изисква стабилни институции и добра координация. През последното десетилетие много страни по света учредиха национални съвети за иновации и научни изследвания, именно с цел да се укрепи **междусекторното сътрудничество и да се**

повиши ефективността на управлението на иновациите. Такива висши органи – обикновено с участие на различни министерства, научния и бизнес сектора – служат за стратегическо насочване на иновационната политика и преодоляване на институционалната разпокъсаност. Наред с това, укрепването на административния капацитет е приоритет в много държави, особено тези с по-ограничени ресурси за НИРД. Липсата на достатъчно квалифицирани кадри в публичния сектор не е само национален проблем – малки страни и нови икономики често срещат затруднения да задържат експерти в държавната администрация при конкуренцията с частния сектор. Затова широко се прилагат мерки като специализирани обучения, обмен на опит с водещи държави и подобряване на условията на труд и заплащане, за да се привлекат и задържат таланти специалисти. ЕС също подкрепя подобни реформи – например чрез инструменти по програмите за добро управление и обмяна на експертиза, както и изискването за наличие на силен административен капацитет при изпълнение на стратегии като интелигентната специализация.

В глобален план **дисбалансът между водещите и изоставащите региони** по отношение на иновациите е широко разпространен феномен. Иновационната дейност по света има тенденция да се концентрира в няколко големи градски хъба, докато периферните области изостават. България е пример за това – извън столицата разходите за НИРД са едва ~0.3% от БВП (в повечето райони), докато в София-град достигат 0.8% (макар и това да е под средното за ЕС). На европейско ниво този проблем също е открит: иновационните лидери са предимно в Северна и Западна Европа, докато много от по-слабо развитите региони са в Южна и Източна Европа. Поради това ЕС реализира политики за “разширяване на участието и разпространение на отлични постижения” (Widening Participation and Spreading Excellence) – чрез тях се финансират научни центрове извън традиционните ядра и се насърчава мрежовото сътрудничество. Инициативи като изграждането на Европейски иновационни долини (Innovation Valleys) и мрежа от дигитални иновационни хъбове целят именно да подкрепят по-слабо развитите региони. В редица страни членки се отделят национални средства за регионални иновации – например Полша и Румъния имат специални фондове за изоставащи региони. Подобен териториален подход гарантира, че икономическото развитие става по-приобщаващо и че всички части на страната могат да се възползват от възможностите на технологичната трансформация.

Също така, се потвърждава ключовата роля на МСП и научния сектор за иновациите, но също така открояват нуждата от **по-добра подкрепа за тях**. Малките и средни

предприятия са гръбнакът на икономиката и често източник на радикални иновации, но по света те срещат затруднения като липса на финансиране, експертиза или достъп до технологии. В Европейския съюз МСП демонстрират значителен принос – например, измерителите в Европейския иновационен индекс показват висок дял на МСП, въвеждащи продуктови или нововъведения в процеси. Въпреки това, ЕС изостава спрямо глобалните лидери по показатели като сътрудничество между иновативни МСП и разходи за НИРД в бизнеса, което сочи нуждата от допълнителни стимули в тази насока. Международната практика предлага разнообразни инструменти за насърчаване на взаимодействието бизнес–наука. *Иновационните ваучери* са един от утвърдените механизми – чрез тях правителствата предоставят на МСП малки грантове за закупуване на изследователски услуги или know-how от университети и лаборатории. Много държави (вкл. от Централна и Източна Европа) успешно прилагат подобни схеми, за да помогнат на малките фирми да достъпят знания и технологии, налични в академичния сектор.

Също така, регулаторните реформи за поощряване на комерсиализацията на научните резултати стават все по-чести – например законодателства, подобни на американския Bayh-Dole Act, дават възможност университетите да учредяват спин-оф компании и да прехвърлят интелектуална собственост към индустрията. На ниво ЕС новата Европейска иновационна програма (New European Innovation Agenda) поставя акцент върху засилване участието на индустрията и научните среди: предприемат се мерки за привличане на повече рисков капитал, създават се фондове и механизми в подкрепа на стартиращи предприятия, както и програми за обучение на кадри в дълбоки технологии.

В допълнение, все по-признато е значението на редовния диалог (процес на предприемаческо откритие) с бизнеса и академичната общност при формиране на политики – кооперативният подход (четворната спирала) е възприет като добра практика в иновационно развитите страни, което подкрепя и настоящата препоръка за по-активни консултации с всички заинтересовани страни. Това позволява стратегия като ИСИС да се актуализира гъвкаво и да отразява по-добре нуждите на индустрията, вписвайки българските приоритети в по-широкия европейски контекст на развитието на науката и иновациите.

4.2 Технологични тенденции.

Наблюдават се тенденции за бързо навлизане на нови технологии и приоритети – от изкуствен интелект, киберсигурност, космически, технологии с военно приложение до

квантови технологии – което изисква стратегиите за интелигентна специализация регулярно да преосмислят фокуса си. Част от тези **критични технологии** имат потенциал за **двойна употреба** и могат да служат на стратегически цели, свързани с конкурентоспособността, устойчивостта, отбраната и сигурността. Европейската комисия посочва като примери изкуствения интелект, усъвършенстваните материали, нанотехнологиите, киберсигурността, сателитните технологии, биотехнологиите, квантовите технологии, авиационно-космическите системи и дроновете – именно такива направления, които днес формират ядрото на глобалния технологичен напредък. НАТО вече постави фокус върху тези технологии чрез новия си Инвестиционен фонд за иновации с бюджет 1 млрд. евро, базиран в Люксембург – фондът ще инвестира в стартъпи и високотехнологични компании, разработващи иновации и технологии с двойна употреба и потенциално приложение в отбраната и сигурността. По този начин Алиансът цели да запази технологично превъзходство и да засили сътрудничеството с високотехнологични иноватори.

В европейски контекст също се отчита, че развитието на двойната употреба на ключови технологии е решаващо за икономическата и стратегическата сигурност – много от критичните за бъдещето технологии могат да имат приложение едновременно в гражданската и военната сфера, което обуславя и специални политики на подкрепа от ЕС. Европейската комисия дори изготви Бяла книга (приета през януари 2024 г.) с възможности за засилване на научноизследователската и развойна дейност в технологии с двойна употреба, признавайки че това би спомогнало на ЕС да намали стратегическите си зависимости и да запази лидерство в критични технологии.

В световен мащаб **космическата индустрия** се разраства динамично – очаква се глобалната космическа икономика да достигне \$1,8 трилиона до 2035 г. при среден годишен ръст около 9%, значително над глобалния БВП. Намаляването на разходите за изстрелване (спад с десетократен фактор през последните 20 години) и навлизането на частни играчи доведоха до безпрецедентен ръст на сателитните мисии и „отвориха“ космоса за повече играчи. Това означава, че космическите технологии стават достъпни и за по-малки държави и фирми, които могат да участват в разработването на сателитни приложения, наземна инфраструктура, системи за наблюдение, комуникации и др.

Глобалните процеси – особено декарбонизацията на икономиката и цифровият преход – изстреляха търсенето на ключови суровини до безпрецедентни нива. Много от новите технологии (батерии за електромобили, възобновяеми източници, електроника,

космически и отбранителни системи и др.) изискват редки метали и минерали, чиито доставки са ограничени. **Критичните суровини** вече се признават като незаменими за икономиката на ЕС и широк набор от стратегически сектори – възобновяема енергия, цифрова индустрия, авиационно-космически и отбранителни технологии. В същото време Европа е силно зависима от внос, често от един външен доставчик, а последните кризи (напр. нарушенията във веригите на доставки по време на пандемията и геополитическото напрежение вследствие на войната в Украйна) подчертаха уязвимостта на тези зависимости. През 2023–2024 г. ЕС предприе решителни стъпки да отговори на този риск – беше приет Европейски акт за критичните суровини (CRM Act), чиято цел е да гарантира сигурен и устойчив достъп на Съюза до важни материали. Част от мерките са насочени към развиване на собствен добив и преработка в Европа – поставени са цели поне 10% от годишното потребление на критични суровини в ЕС да се добиват вътре в Съюза и поне 40% да се преработват в Европа до 2030 г. За постигането на това се предвижда облекчаване на разрешителните процедури за стратегически проекти, ускорени инвестиции и партньорства със страни, богати на ресурси. На регионално ниво също има раздвижване – през 2023 г. Сърбия подписа стратегическо партньорство с ЕС в областта на устойчивите суровини, батерийните вериги и електромобилността, което демонстрира значението на добивния сектор за бъдещата зелена и цифрова трансформация на региона. България разполага с богати залежи от мед и други стратегически метали и вече е сред водещите миннодобивни държави в Европа по редица показатели. Това предоставя значителни възможности в контекста на новите условия – нарасналото глобално търсене и недостига на суровини превръщат притежаването на собствени ресурси в икономическо и геополитическо предимство.

4.3 Европейски политики и инициативи.

Външната среда на изпълнението на ИСИС е в значителна степен обусловена от приоритетите на Европейския съюз в областта на научните изследвания, иновациите, индустриалната трансформация и регионалното развитие. Политиките на ЕС за периода 2021–2027 очертават ясна стратегическа рамка, която има пряко отражение върху националните иновационни системи и определя условията за достъп до финансиране, трансфер на знания и участие в европейски технологични инициативи.

В областта на индустриалната политика ЕС реализира последователни действия, насочени към укрепване на стратегическата автономност и конкурентоспособността на Съюза. Актове като Актът за интегралните схеми, Актът за суровините и Актът за

промишленост с нулеви нетни емисии създават нова архитектура за устойчиво развитие на европейската индустрия, като целят намаляване на зависимостите от външни доставчици, стимулиране на иновациите в критични технологични сектори и ускорено развитие на капацитети за производство и преработка в рамките на ЕС. Тези инициативи поставят акцент върху области със системно значение – полупроводници, зелени технологии, стратегически суровини, високотехнологични компоненти – и осигуряват инструментариум за интегриране на по-малки икономики като България в европейските вериги за стойност.

Паралелно с индустриалната трансформация ЕС развива амбициозна рамка за иновации чрез Новата Европейска иновационна програма (New European Innovation Agenda). Тя структурира действията на Съюза в посока ускоряване на развитието на дълбоки технологии, подобряване на достъпа до рисков капитал, подкрепа за стартиращи предприятия и укрепване на трансфера на знания между наука и индустрия. Програмата акцентира върху технологични направления с глобално стратегическо значение – изкуствен интелект, свръхмощни изчислителни системи, квантови технологии, биотехнологии, космически решения и автономни системи. В този контекст държавите членки, включително България, се насърчават да развиват интегрирани иновационни екосистеми, способни да генерират и комерсиализират високотехнологични решения.

Съществен е и приносът на европейските политики за регионално сближаване, които целят намаляване на териториалните различия и изграждане на мрежови иновационни екосистеми в по-слабо развитите региони. Инициативи като Widening Participation and Spreading Excellence, Европейските иновационни долини (Innovation Valleys) и мрежите от дигитални иновационни хъбове осигуряват насочен ресурс и експертна подкрепа за интеграция на изоставащите региони в европейския иновационен ландшафт. Тези инструменти са пряко свързани със С3 рамката (Smart Specialisation Strategy Framework) и подкрепят териториалната логика на ИСИС, насърчавайки по-балансирано разпределение на иновационния потенциал в България.

Особено значение има и европейската регулаторна и административна среда, която създава рамковите условия за изпълнението на иновационни политики. Чрез пакета за административно опростяване „Омнибус“ ЕС си поставя стратегическата цел до 2029 г. да бъде намалена административната тежест за бизнеса с 25%, а за МСП – с 35%. Тези действия включват дигитализация на процедурите, премахване на излишни изисквания, стандартизиране на процеси и намаляване на регулаторната фрагментация.

Допълнително, ключови нормативни актове – като Актът за изкуствен интелект, Актът за данните, Актът за киберустойчивостта, регулациите за цифрови услуги и управлението на данни – осигуряват стабилна и предвидима рамка за внедряването на иновации и за функционирането на технологичните компании в ЕС. За държавите членки това създава условия за адаптиране на националните политики към общоевропейските стандарти и за засилване на административния капацитет в приоритетните области.

4.4 Въздействие върху реализацията на ИСИС.

Геополитическите процеси, ускорените технологични трансформации и динамиката на европейските политики формират сложна външна среда, която оказва пряко и многопластово въздействие върху изпълнението на ИСИС. Тази среда създава едновременно значителни **структурни ограничения** и широк спектър от **стратегически възможности**, които изискват адаптивен, проактивен и интегриран подход при реализацията на националната иновационна политика.

От гледна точка на рисковете, нарастващата нестабилност в глобалните вериги на доставки, засилената зависимост от критични суровини и повишената конкуренция в ключови технологични сегменти – като изкуствен интелект, микроелектроника, квантови технологии и космически системи – ограничават предвидимостта и устойчивостта на иновационните процеси. Тези тенденции се комбинират със системно недофинансиране на НИРД на национално ниво, което поставя България в трайно догонваща позиция спрямо средните европейски стойности. Регионалните дисбаланси в разходите за НИРД и в развитието на иновационните екосистеми допълнително утежняват ситуацията, като ограничават способността за равномерно териториално разгръщане на потенциала на интелигентната специализация. Недостигът на висококвалифицирани кадри в STEM областите и конкуренцията с частния сектор за задържане на експерти представляват допълнителни препятствия за изпълнението на стратегическите цели.

В същото време външната среда предоставя съществени възможности, които могат да ускорят реализацията на ИСИС при наличие на целенасочени политики и капацитет за усвояване. Европейските инициативи в областта на дълбоките технологии, индустриалната трансформация и стратегическата автономност разширяват достъпа на България до финансови инструменти, технологични консорциуми и мрежи за научноизследователско сътрудничество. Перспективите за участие в европейските инициативи по линия на Актът за интегралните схеми, Актът за промишленост с нулеви

нетни емисии, програми за квантови и космически технологии, както и в проекти за двойно употребяеми технологии, подкрепени от ЕС и НАТО, предоставят възможност за позициониране на страната в нови европейски вериги на стойност. Паралелно с това продължаващите усилия на ЕС за административно опростяване и цифровизация на процесите – включително целите за намаляване на регулаторната тежест – създават предпоставки за повишаване на ефективността на иновационната администрация в България. Възможностите за обмен на опит с водещи европейски администрации, участието в научни инфраструктури от европейско значение и засилването на трансфера на знания между научния и индустриалния сектор допълнително разширяват капацитета за развитие на нови научни направления и за внедряване на високотехнологични решения.

В цялостното си влияние външната среда налага необходимостта от по-гъвкава и адаптивна реализация на ИСИС, способна да интегрира нововъзникващите технологични и геополитически тенденции, да използва в пълна степен наличните европейски инструменти и да минимизира рисковете, произтичащи от глобалната нестабилност. Стратегическото управление на ИСИС следва да бъде ориентирано към навременни корекции, укрепване на институционалния капацитет и реално ангажиране на индустрията, научната общност и регионалните партньори, така че България да трансформира външните предизвикателства в двигател за ускорено развитие и повишена конкурентоспособност.

5 Напредък по изпълнението на Стратегията и постигането на стратегическите и оперативни цели

5.1 Статус на изпълнение по стратегически цели.

Към 2025 г. изпълнението на ИСИС напредва, като са реализирани значителна част от заложените мерки, макар и с различно темпо по отделните цели.

По **Стратегическа цел № I** (*технологична и дигитална трансформация*) от общо 48 мерки в Плана за действие 12 мерки вече са изцяло изпълнени, 31 мерки са в процес на изпълнение, а 5 мерки не са стартирали или отпада необходимостта от тях. Разбивката по оперативни цели показва, че: по Оперативна цел № 1 има 12 мерки в процес на изпълнение и 1 нестартирала; по Оперативна цел № 2 – 12 мерки изпълнени, 13 в изпълнение, 1 нестартирала, 1 отпаднала и 2 обединени с други мерки; по Оперативна цел № 3 – 6 мерки в процес на изпълнение.

В рамките на **Стратегическа цел № II** (*иновационна екосистема и свързаност*) напредъкът е по-ограничен – от 23 мерки само 1 е напълно изпълнена, 14 са в процес на изпълнение, а 8 не са стартирани или са прекратени. По оперативни цели за Стратегическа цел № II: за Оперативна цел № 1 – 4 мерки в изпълнение, 1 неизпълнена, 1 нестартирала; за Оперативна цел № 2 – 3 мерки в изпълнение; за Оперативна цел № 3 – 1 изпълнена, 7 в изпълнение, 2 нестартирала и 3 прекратени.

Напредък по Стратегическа цел № I (*технологична и дигитална трансформация*). Данните сочат, че изпълнението по първата стратегическа цел е значително по-напреднало, отколкото по втората. Изпълнените 12 мерки (25% от заложените) създават устойчиво темпо на цифровизация, особено в публичната администрация, където са внедрени нови информационни системи и дигитални услуги. Постигнатият напредък се подкрепя от стабилно финансиране – основно чрез ПНИИДИТ, която осигурява необходимия ресурс и предвидимост за проектите. Все още преобладаващата част (31 мерки) са в ход на изпълнение, което показва, че първоначалните стъпки са успешно стартирани, но процесите на цифрова трансформация и внедряване на високотехнологични решения изискват повече време. Някои инициативи по тази цел са планирани да се реализират до края на 2027 или 2029 г., което ще позволи по-пълно покриване на целевите резултати въпреки текущите неизпълнения. Необходимостта от удължен времеви хоризонт се обяснява със сложността при интегрирането на нови системи в съществуващата инфраструктура,

обучението на персонал, междуресорната координация и адаптацията към бързо променяща се технологична среда.

При реализацията на мерките по Стратегическа цел № I (*технологична и дигитална трансформация*) институциите срещат и някои затруднения. Като общо предизвикателство се отчита **недостатъчният ресурсен капацитет** – в някои случаи ограничени или забавени финансови средства (напр. изчакване на външно финансиране) водят до отлагане старта на проекти или по-бавно изпълнение. Част от мерките изискват координация с външни източници (Европейски програми, други донори) и сложни процедури, което също поражда забавяне. Освен това се наблюдават **регионални дисбаланси** – достъпът до рисков и инвестиционен капитал извън големите градски центрове и извън ИКТ сектора остава ограничен, което затруднява изпълнението на иновационни проекти в периферните райони.

Напредък по Стратегическа цел № II (*иновационна екосистема и свързаност*). Изпълнението на втората стратегическа цел също показва забавяне, като мнозинството от мерките са все още в процес на реализация, а завършените проекти са по-малко. Отчетеният слаб напредък по тази цел се дължи в немалка степен на **бариири от различно естество**. В резултат от различните трудности свързани с разнообразното ресурсно обезпечаване, някои проекти стартират със закъснение или търпят промени в обхвата, като институциите се стремят да компенсират чрез пренареждане на приоритети, търсене на допълнителни партньорства и оптимизиране на наличния експертен потенциал. Забавянията невинаги водят до отказ от дадена мярка, но поставят под въпрос навременното постигане на междинните цели. На този фон България успява частично да подобри иновационното си представяне, но продължава да изостава спрямо повечето държави членки (страната все още е в долната третина по показатели на Европейския иновационен индекс).

Друг ключов фактор, възпрепятстващ прогреса, са **нормативните и административни пречки**. Нерядко действието на институциите се сблъсква с остаряла или неадаптирана нормативна уредба, което забавя внедряването на нововъведения. Това явление не е уникално за България – на европейско ниво също се констатира, че прекомерната бюрокрация и разпокъсаната регулаторна рамка спъват иновациите. В отговор Европейската комисия предприема мерки чрез т.нар. „Омнибус“ пакети, насочени към намаляване на административната тежест с 25% общо и с 35% специално за малки и средни предприятия до 2029 г. Аналогични проблеми са идентифицирани и

при редица мерки по ИСИС – необходими промени в закони или допълнителни разрешителни режими са удължили изпълнението и са го направили зависимо от дългосрочни реформи в нормативната база.

Капацитет и координация. На изпълнението на стратегията повлияват и фактори, свързани с ограничен административен капацитет и политическа нестабилност през последните години. Повече от половината мерки отчитат недостиг на квалифицирани експерти или недостатъчно добра координация между различните участници (министерства, агенции, изпълнители). Липсата на експертиза, ограничените възможности за обучение и недостатъчната институционална подкрепа затрудняват планирането, управлението и мониторинга на иновационните политики. Това налага предприемането на стъпки към **структурни реформи**, като в началото на 2024 година влиза в сила новият Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите (ЗННИИ). Той институционализира взаимодействието между наука и бизнес и създава нови звена за координация. В рамките на ЗННИИ да се активира Съветът за иновации и научни изследвания като инструмент за междуведомствена координация.

5.2 Напредък по изпълнението на оперативни цели.

Специфичният анализ по оперативни цели разкрива ясно разграничение в степента на напредък между двете стратегически цели.

По **Оперативна цел № 1** в рамките на **Стратегическа цел № I** (*технологична и дигитална трансформация*) се наблюдава осезаемо по-добро представяне. Значителна част от мерките имат технически характер – например разработване на нови ИТ системи, интегрирани бази данни, автоматизация на процеси в публичната администрация – което е предпоставка за по-прецизно планиране, измерване и контрол на резултатите. Някои мерки са с по-голям мащаб и дългосрочно действие (напр. брой потребители на е-услуги, брой издадени електронни удостоверения, брой подкрепени изследователи), което означава, че тяхното изпълнение продължава поетапно и отчетността им е затруднена от споменатите вече външни фактори.

В контраст, оперативните цели, свързани със **Стратегическа цел № II** (*иновационна екосистема и свързаност*), срещат сериозни затруднения. Тези цели изискват изграждане на устойчива, приобщаваща и мрежова иновационна екосистема – процес, който предполага активно взаимодействие между множество заинтересовани страни (университети, научни институти, компании, неправителствени организации, местни власти). Координацията между тези субекти се оказва недостатъчна: липсва устойчив

механизъм за комуникация, което води до дублиране на усилия, разпиляване на ресурси и забавяне на инициативи. Създаването на хармонична иновационна среда изисква повече време в сравнение с „технологичните“ мерки по Стратегическа цел № I (*технологична и дигитална трансформация*), където процесите са по-структурирани и под контрола на отделни институции.

5.3 Индикатори и отчетен напредък по тях разделен по тематични области.

Стратегията разполага с многостепенна система за мониторинг, която позволява проследяване на напредъка по ключовите цели чрез **индикатори за краен продукт, резултат и въздействие**. Към 2023–2024 г. фокусът на наблюдението е насочен основно към първите два типа показатели, тъй като стратегическият период е все още в междинна фаза и конкретни количествени индикатори за дългосрочно въздействие не са заложили. Мониторингът стъпва на данни от различните ведомства, които дават обективна картина за напредъка на страната по отношение на конкурентоспособността, дигитализацията и иновационния капацитет. В плана за изпълнение на ИСИС за 2023–2024 г. са дефинирани около 40 индикатора за краен продукт, ~45 за резултат и ~20 за въздействие (стратегически ефекти). Анализът показва, че към края на 2024 г. мнозинството от тези индикатори все още нямат отчетен напредък. Голям процент от показателите за продукт и резултат са „нестартирали“ – т.е. стойностите им остават на базово ниво (обикновено 0) и планираните интервенции по тях или не са започнали, или са във ранен етап. Останалите индикатори са „в изпълнение“, като в по-малко случаи могат да се считат за „изпълнени“.

Напредъкът към 2024 г. по тематичните области спрямо индикаторите е както следва:

- **Информатика и ИКТ:** Тази област отбелязва най-съществен ранен напредък. Реализирани са няколко проекта за цифрова трансформация – напр. изграждане на облачна ИТ инфраструктура в митническата администрация и внедряване на нови е-услуги за бизнеса. Резултатите са видими: постигнато е надграждане на публичните електронни услуги, като България е лидер по някои показатели в ЕС (напр. мобилни цифрови услуги). Самият ИКТ сектор продължава да се развива динамично – още в предходния период той се откроява с най-много подадени проектни предложения по иновационни процедури. Тази устойчива активност се запазва, което предполага, че до 2027 г. целите в ИКТ сферата (напр. създаване на нови цифрови продукти, дигитализация на МСП) са постижими или дори могат да бъдат преизпълнени.

- Мехатроника и микроелектроника:** Тук към 2024 г. напредъкът е по-ограничен. Много от мерките за подкрепа на индустриалните иновации (закупуване на модерно оборудване, въвеждане на автоматизация и др.) все още не са стартирали или са в начален етап (напр. програмите за технологична модернизация на МСП започват през 2024 г.). Исторически България има силни позиции в мехатрониката и електрониката, наследени от миналото, но реалното им надграждане чрез ИСИС предстои. Очаква се през 2025–2027 г. с изпълнението на проекти в рамките на ОПИК/ПКИП да се реализират нови производствени иновации, което ще повиши показателите в тази област (напр. брой създадени високотехнологични производства, патентни заявки и др.). Засега обаче областта изостава – няма отчетени значими резултати към 2024 г., което е сигнал, че трябва ускорено изпълнение на планираните интервенции.
- Индустрия за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии:** Към края на 2024 г. липсват конкретни измерими постижения и в тази тематична ниша. Част от инициативите тук зависят от научни разработки и инвестиции в сектори като фармация, земеделие и храни, които имат по-дълъг хоризонт. Някои проекти се финансират по линия на НПВУ (напр. създаване на центрове за върхови постижения в биотехнологиите) – те са в начален стадий. Затова индикаторите за резултат (напр. брой нови биотехнологични продукти на пазара, увеличен износ на биобазирани стоки) засега не бележат особена промяна. Очакванията са след 2025 г. да се видят първите ефекти – например комерсиализирани научни разработки в био-сектора. За да се навакса изоставането, е важно бързо реализиране на планираните иновационни хъбове и програми за трансфер на знания и технологии в тази област.
- Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии:** Тази приоритетна област също има ограничен напредък към 2024 г. Стартирали са отделни инициативи – например новаторски проекти в сферата на дигиталните развлечения и културно наследство (интерактивни платформи, сериозни игри и др.), финансирани чрез конкурси за иновации. Те обаче се намират в ранен етап на изпълнение, поради което индикатори като дял на творческите индустрии в БВП или брой цифровизирани културни продукти не са записали значителен ръст. Положителен знак е нарасналият интерес към тези сектори – наблюдава се активност на стартиращи фирми и проекти, особено в областта на дизайна, медийните технологии и туризма. За периода до 2027 г. може да се очаква умерен

напредък – вероятно някои цели (напр. брой създадени творчески продукти с висока добавена стойност) ще бъдат частично постигнати, но като цяло креативният сектор ще изисква повече време и подкрепа, за да разгърне пълния си потенциал.

- **Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика:** Темите за зелената трансформация заемат ключово място в стратегията, но реализирането им отнема време. Към 2024 г. са налице първи стъпки – например в рамките на програмите за териториално сътрудничество стартира проект за енергийна ефективност и кръгова икономика по ИНТЕРРЕГ (България–Турция) и са предвидени обучения за предприятия относно нисковъглеродни технологии. Тези дейности все още не дават измерим принос към индикаторите (напр. намаление на емисиите CO₂, брой предприятия с въведени кръгови процеси – засега без промяна). Част от основните ефекти се очакват след 2025 г., когато по линия на НПВУ и други източници ще се реализират инвестиции във ВЕИ, водородна инфраструктура и др. Стратегически, ИСИС залага България да се възползва от нишата в зелените технологии (напр. производство и приложение на водород) и да подобри ресурсната ефективност на икономиката. До 2027 г. вероятно ще видим начало на тази трансформация – изпълнение на пилотни проекти, изграждане на капацитет и поява на първи статистически подобрения (например леко повишаване на дела на енергията от ВЕИ, повишена ресурсна продуктивност). Пълното въздействие (напр. съществено намаление на емисиите, достигане на европейските цели за кръгова икономика) обаче ще изисква по-дълъг период и надхвърля рамката на 2027 г.

Към междинния период 2023–2024 г. степента на изпълнение на целевите стойности за 2027 г. изостава от необходимата траектория, макар да има отделни успешни примери. По повечето индикатори текущите стойности представляват малък дял от целите за 2027 г. Например, разходите за НИРД – ключов показател за въздействие – достигат през 2023 г. едва 0.79% от БВП на България. Тази стойност е леко подобрение спрямо предходната година, но остава далеч под националната цел (~1.5% от БВП) и още по-далеч под средното за ЕС (~3% от БВП). Все пак има и положителни тенденции, които стратегията отчита. Например, цифровизацията на публичните услуги в България е на високо ниво – страната е на 7-мо място в ЕС по развитие на е-управление, изпреварвайки държави като Германия и Франция. Тази област кореспондира с тематичен приоритет „Информатика и ИКТ“ и показва, че при правилна реализация някои цели могат дори да

бъдат преизпълнени. Също така се отчита подем в предприемаческата активност – рекорден брой новорегистрирани фирми през 2024 г., включително много високо място на България по младежко предприемачество в ЕС. Тези външни показатели подсказват, че потенциал за ускорение има, но ефектът на ИСИС върху тях вероятно ще се материализира в следващите години.

5.4 Основни предизвикателства и бариери.

Обобщавайки, изпълнението на ИСИС до момента е белязано от два основни типа проблеми: *технически* и *процедурни*. Техническите проблеми включват затруднения с внедряването на нови технологии, несъвместимост на ИТ платформи, недостиг на технически специалисти и необходимост от допълнителни тестове и настройки на системите. Процедурните забавяния обхващат бавни обществени поръчки, продължителни срокове за оценка и договаряне на проекти, забавено предоставяне на финансиране, както и сложни административни изисквания, удължаващи реализацията. Влияние оказват и външни фактори като честа смяна на политическото ръководство, което забавя някои стратегически инициативи и приемането на ключови нормативни изменения.

Въпреки тези трудности, цялостната оценка е, че **Стратегията напредва с добро темпо по своите цели и има реалистичен шанс значителна част от тях да бъдат постигнати успешно до 2027 г.**

Постигнатият напредък по Стратегическа цел № I (*технологична и дигитална трансформация*) и предприетите мерки за адаптация по Стратегическа цел № II (*иновационна екосистема и свързаност*) създават основа за оптимизъм.

Същевременно новата геополитическа обстановка се характеризира с повишена несигурност, фрагментиране на международния ред и преосмисляне на икономическите зависимости. Руската агресия срещу Украйна коренно промени гледната точка на ЕС относно сигурността, като я превърна в един от основните вектори на всички политики. Геополитическите сътресения и напрежението в глобалните вериги на стойност откритоха уязвимости в досегашния модел на „отворена глобализация“. Вече е видно, че почти всичко – от енергоносители до технологии и логистични канали – може да бъде използвано като инструмент за геополитически натиск. **Това налага стратегиите в областта на иновациите (включително ИСИС) да се адаптират към новите реалности, интегрирайки съображения за икономическа сигурност, устойчивост и отворена стратегическа автономност на страната в европейски контекст.**

В рамките на Европейския съюз се наблюдава стремеж към баланс между конкурентоспособност и стратегическа автономност. ЕС целенасочено намалява външните си зависимости – от енергийните суровини през високотехнологичните продукти до фабрики за изкуствен интелект – за да повиши собствената си устойчивост към шокове. Едновременно с това обаче се признава, че сигурността и отворената автономност на Европа ще зависят повече от всякога от способността ѝ да въвежда иновации и да се конкурира успешно с останалите икономики. С други думи, **подсилването на иновационния капацитет е не само икономическа необходимост, но и ключово условие за защита на националните интереси и намаляване на рисковете, произтичащи от глобалната нестабилност. В този контекст стратегическите цели на ИСИС следва да бъдат префокусирани така, че да отразяват новите приоритети – развитие на критични технологии, гарантиране на сигурни вериги на доставки и засилване на капацитета за адаптация на икономиката.** Това може да означава увеличаване на подкрепата за НИРД в области като енергийна независимост, киберсигурност, биотехнологии и други сфери със значение за националната и европейската сигурност.

Преходът към зелена енергия и дигитална икономика създава и нови зависимости за Европа. Днес голяма част от ключовите суровини и технологии – като соларни панели, батерии и редки метали – са концентрирани в ръцете на няколко външни доставчици. Това важи и за дигиталната инфраструктура, където около 70% от облачните услуги в ЕС идват от компании извън съюза. Така, докато Европа върви уверено по пътя към модерна и устойчива икономика, тя разчита на външни играчи за критични елементи, което я прави уязвима.

Растящото геополитическо напрежение само засилва тези рискове. Санкции, ограничения върху търговията, кибератаки или дори еднократни прекъсвания в доставките могат да имат сериозен ефект върху бизнеса и индустрията. През последните години наблюдаваме значително увеличаване на ограниченията за износ на важни суровини, което означава, че в кризисни ситуации достъпът до ключови материали може да бъде ограничен. **Ако не се изградят вътрешни способности и защитни механизми, част от целите на стратегията може да се забавят или да не се реализират напълно.**

Но въпреки тези предизвикателства, новата среда носи и важни възможности. ЕС за първи път инвестира толкова целенасочено в стратегически отрасли – от полупроводници и облачни технологии до отбранителни иновации – за да гарантира

своята технологична независимост. Това е шанс България да се включи по-активно в новите европейски индустриални и изследователски инициативи, да привлече партньори и да ускори трансформацията на своята икономика. Освен това глобалната тенденция към преместване на производства и услуги по-близо до сигурни и стабилни среди отваря врата пред страната да привлече нови инвеститори, които търсят надеждна локация в рамките на ЕС.

В обобщение, динамичната геополитическа ситуация изисква гъвкава и проактивна промяна в реализацията на ИСИС. Преосмислянето и адаптирането на стратегическите цели в светлината на сигурността, новите зависимости и глобалните рискове ще гарантира, че до 2027 г. стратегията не само адресира вътрешните предизвикателства, но и устоява на външните сътресения. Така България може да превърне кризисните влияния във възможност за трансформиране на икономиката си, постигане на заложените иновационни цели и подобряване на конкурентоспособността си в един променен европейски контекст. **Извеждането на сигурността и устойчивостта на преден план в иновационната политика ще спомогне страната по-уверено да посрещне бъдещи предизвикателства и да запази курса към дългосрочен растеж и просперитет.**

Изпълнението на ИСИС е съпътствано и от значителни **регионални различия**. Анализът показва, че приносът на отделните райони на планиране към целите на Стратегията е неравномерен – следствие от съществуващите диспропорции в социално-икономическото развитие и концентрацията на научно-иновационна инфраструктура в определени центрове. Ресурсите за иновации са съсредоточени предимно в Югозападния регион (София), докато по-слабо развитите северни и някои южни райони допринасят скромно към общите показатели. **Това е потвърждение на изводите от предходния период, че въпреки положителни тенденции (нарастване на разходите за НИРД, поява на нови иновационни центрове), регионалната иновационна система остава небалансирана и не функционира пълноценно за всички части на страната.**

За адресиране на този проблем в рамките на различни програми се предприемат мерки за териториално насочване на ресурсите. България поема ангажимент най-малко 50% от общото финансиране по европейските фондове (без техническа помощ) да бъде насочено към трите по-слабо развити северни региона – Северозападен, Северен централен и Североизточен. По линия на ПНИИДИТ се прилагат механизми като допълнително точкуване и квоти за проекти от Северна България. Предвидено е също създаване на цифрови иновационни хъбове в Северозападния и Северно-централния

регион, като част от усилията за развитие на регионален иновационен капацитет и преодоляване на дисбалансите. Въпреки тези стъпки, текущата междинна оценка и обратната връзка от заинтересованите страни потвърждават, че **дисбалансът София–останали региони продължава да е на лице**. В столицата и Югозападния регион са концентрирани основните иновационни фирми, инвестиции и научни организации, докато голяма част от периферните области изостават по ключови показатели.

Този въпрос се разглежда като стратегически за втората половина на периода – необходими са допълнителни усилия за териториално балансиране на ефектите от ИСИС, така че всички региони да се възползват от инструментите за интелигентна специализация.

6 Препоръки.

На базата на гореизложените анализи, отчетения напредък и идентифицираните проблеми, както и въз основа на проведените дискусии (*Комисията по икономическа политика към ИСС; пленарна сесия на ИСС; проведена широка обществена консултация – чрез публикуване на материали, включително въпросника, на сайта на МИР и изпращане на покани за участие в дискусията до широк кръг заинтересовани страни, включително бизнес организации, научни институции, регионални структури, индустриални клъстери и неправителствени организации; осъществена междуинституционална консултация и съвместна работа с всички компетентни институции – министерства, изпълнителни агенции и други публични органи – във връзка с отчитането на напредъка по Плана за действие на ИСИС за периода 2023 – 2024 г.*), се формулират следните препоръки за оптимизиране изпълнението на ИСИС и за нейното актуализиране. Целта е стратегията да адресира по-ефективно установените предизвикателства, да постигне по-добър териториален баланс и да увеличи приноса на МСП и академичния сектор към иновационната екосистема.

6.1 Оперативни препоръки (краткосрочни).

6.1.1 ПРЕПОРЪКА 1: Териториално балансиране и подкрепа за регионалните иновации:

В глобален мащаб иновационната активност се концентрира в няколко водещи хъба, докато периферните региони изостават – тенденция видима и в България, където НИРД разходите извън столицата са значително по-ниски. В отговор ЕС прилага инициативи като Widening Participation, Innovation Valleys и мрежите от дигитални иновационни хъбове, насочени към преодоляване на регионалните дисбаланси и подкрепа на по-слабо развитите територии. За да се намалят регионалните различия, установени в анализа, препоръчва се продължаване и разширяване на териториално насочените политики. На първо място, **подкрепата за Северна България** следва да остане стратегически приоритет. Необходими са допълнителни целеви схеми за Северозападния, Северния централен и Североизточния район – например увеличаване на бюджета по процедурите, даващи предимство на северни кандидати, или откриване на нови процедури, насочени към специфичните сектори и нужди на тези региони. Следва да се засили и ролята на **Интегрираните териториални инвестиции (ИТИ)** – по линия на ИСИС може да се координира подкрепа за регионални иновационни проекти чрез ИТИ, обединяващи ресурси от различни източници (Програма „Конкурентоспособност и иновации“, ПНИИДИТ, програми за регионално развитие и др.). Конкретна препоръка е да се отдели

специално внимание на **регионалните иновационни центрове и хъбове**. Проекти като изграждането на Цифрови иновационни хъбове в Северозападния и Северен централен регион трябва да се подкрепят активно и наблюдават, тъй като те могат да станат ядра на развитие в изоставащите области. Подобни центрове следва да се стимулират и в южните периферни райони, където има ниска концентрация на иновационна инфраструктура. Освен това се препоръчва **насърчаване на регионалните мрежи** – създаване на платформи за взаимодействие между местния бизнес, университетите и лабораториите. Местните власти (областни и общински) могат да играят по-активна роля, като развиват регионални иновационни стратегии в синхрон с ИСИС и заделят ресурс (напр. чрез общински фондове) за малки иновационни проекти на територията си. Целта е знанието и технологиите да се „разпространят“ из цялата страна, а не да остават концентрирани само в столицата.

6.1.2 ПРЕПОРЪКА 2: Повишаване участието на МСП и академичния сектор:

В глобален и европейски план МСП и научният сектор имат ключова роля за иновациите, но продължават да срещат значителни бариери като ограничен достъп до финансиране, експертиза и технологии, което налага по-силни инструменти за подкрепа и по-тясно взаимодействие бизнес–наука. Европейските политики – включително иновационните ваучери, мерките за комерсиализация на научни резултати и инициативите по Новата Европейска иновационна програма – подчертават нуждата от по-активно участие на индустрията, академичния сектор и процеса на предприемаческо откритие за актуализиране и ефективно прилагане на ИСИС. Въпреки, че ИСИС е насочена към всички звена на иновационната система, анализът показва, че малките и средни предприятия и научните организации все още не допринасят в пълна степен към реализирането на целите. Необходимо е стратегически фокус върху **стимулиране участието на бизнеса и науката** във всички етапи – от формулиране на приоритети, през изпълнение на проекти, до оценка на въздействието. Препоръчва се въвеждане на допълнителни финансови инструменти, насочени към МСП – например добавяне на още ваучерни схеми за иновации (предоставящи малки грантове на МСП за покупка на научно-технически услуги от БАН и университети) или специални конкурси за стартиращи предприятия по тематичните области. Също така е целесъобразно да се улесни достъпът на университети и научни институти до финансиране по ИСИС, включително като се поощряват **партньорски проекти** между научния и частния сектор. Новопретият ЗННИИ създава основа за подобно партньорство – напр. чрез регламентиране на общи лаборатории, спин-оф компании от университетите, трансфер

на интелектуална собственост – и сега е важно тези положения да се претворят в работещи програми. Обратната връзка от членовете на Икономическия и социален съвет подсказва, че бизнесът желае по-активно да участва във формирането и изпълнението на политиките – критика беше отправена, че досегашната оценка пита бенефициентите „какво мислят“ без да дава перспектива как техният принос се вписва в по-широкия европейски контекст. Затова се препоръчва засилването по всички възможни канали на **регулярните консултации с бизнеса, академичната общност и заинтересованите страни** в конкретните моменти на отчитане и актуализиране на ИСИС – например годишни форуми или анкети, преди финализиране на годишните доклади. Така стратегията ще се адаптира по-гъвкаво към нуждите на индустрията и научния сектор. Също така, от гледна точка на *регулаторна среда*, следва да се обмисли намаляване на рестрикциите пред бизнеса в специфични области – както бе повдигнато на дискусиите, „защо в България да сме по-строги към собствения си бизнес от другите държави“. Това може да се отнася до критерии за допустимост, локални изисквания за проекти и др. – важно е условията по ИСИС да не поставят нашите предприятия в по-неизгодна позиция от европейските им конкуренти, а напротив, да стимулират участието им в европейски инициативи (напр. „Horizon Europe“, Европейски иновационен съвет и др.).

6.2 Стратегически препоръки (средносрочни).

6.2.1 ПРЕПОРЪКА 1: Засилване на инвестициите в научно-развойна дейност:

Данните показват устойчиво нарастване на разходите за НИРД, но ЕС (2.22% от БВП) продължава да изостава от водещите международни икономики, докато България остава сред страните с най-ниска интензивност (~0.8%). Това задълбочава „иновационната пропаст“ и подчертава необходимостта от дългосрочни публични инвестиции, за да се доближи страната до целевото ниво от 2% от БВП и до международните тенденции за ускорено технологично развитие. Необходимо е държавата да увеличи и стабилизира финансирането за НИРД, за да подкрепи изпълнението на ИСИС. Препоръчително е прогресивно нарастване на публичните разходи за наука и иновации с оглед доближаване до националната цел от 2% от БВП, което е в синхрон с препоръките на Европейската комисия – ЕК подчертава, че без значимо увеличение на публичното финансиране България трудно би затворила иновационната разлика. В допълнение, следва да се разработят стимули за мобилизиране на частни инвестиции и рисков капитал, особено извън столицата, тъй като ограниченото финансиране в регионите извън София е идентифицирано като пречка пред иновациите (данъчни облекчения за компании, инвестиращи в НИРД, създаване на регионални фондове за иновации чрез публично-

частни партньорства и др.). Частният сектор в България инвестира значително по-малко в НИРД в сравнение със средноевропейските нива, което допълнително ограничава иновационния потенциал на икономиката. Без паралелно нарастване на частните инвестиции, самостоятелното увеличение на публичното финансиране няма да бъде достатъчно за преодоляване на иновационната разлика. Опитът на водещите иновационни икономики показва, че именно частният сектор е основният двигател на НИРД – в страни като Германия, Швеция и Южна Корея над две трети от разходите за изследвания идват от бизнеса. За стимулиране на частните инвестиции в България е необходим комплексен подход, включващ разширяване на данъчните преференции за НИРД разходи, улесняване на достъпа до рисков капитал, насърчаване на корпоративното участие в съвместни изследователски проекти с университети и научни организации, както и създаване на предвидима регулаторна среда, която да намали инвестиционния риск.

6.2.2 ПРЕПОРЪКА 2: Намаляване на административната тежест и ускоряване на процедурите:

Прекомерната бюрокрация е съществена пречка пред иновациите в световен мащаб, поради което държавите ускорено въвеждат дигитализация и модели „едно гише“. На равнище ЕС целта е до 2029 г. административната тежест да бъде намалена с 25% (и с 35% за МСП) чрез пакета „Омнибус“, за да се освободи ресурс за растеж и повишаване на конкурентоспособността. Един от ключовите изводи от междинния преглед е необходимостта от по-гъвкаво и бързо изпълнение на мерките. Препоръчва се ускорено въвеждане на административни облекчения, в съответствие с инициативата на ЕС за намаляване на бюрокрацията, която поставя цел за 25% общо съкращаване на административните пречки и 35% намаление за МСП до 2029 г. Това на национално ниво означава опростяване на процедурите за кандидатстване и отчитане по иновационните програми (напр. чрез дигитализация и модел на „едно гише“), скъсяване на сроковете за оценка на проектните предложения, както и премахване или обединяване на дублиращи отчетни изисквания. Регулаторните реформи трябва да вървят ръка за ръка с административните – намаляване на излишните разрешителни, улесняване на обществените поръчки за иновативни проекти (напр. чрез предварителен пазарен диалог и по-гъвкави критерии за иновации) и др. Крайната цел е изпълнението на стратегията да стане по-леко за бенефициентите, а времето от идеята до реализация на иновативен проект да се скъси съществено.

6.2.3 ПРЕПОРЪКА 3: Укрепване на институционалния капацитет и координация:

Ефективната иновационна политика изисква стабилни институции, междусекторна координация и силен административен капацитет, поради което много държави създават национални иновационни съвети и инвестират в обучение и задържане на експерти. ЕС също подкрепя тези процеси чрез инструменти за добро управление и изисквания за институционална готовност при изпълнението на стратегии като интелигентната специализация. Препоръчва се да продължи и се задълбочи започналата реформа за повишаване на административния и експертен капацитет, ангажиран с ИСИС. Необходимо е да се отделят достатъчни ресурси (човешки и финансови) за звената, отговорни за управление и мониторинг. Липсата на достатъчно квалифициран персонал и тежестта на кадри бе посочено като проблем от редица институции, затова е нужно да се предвидят стимули за привличане на експерти (конкурентно заплащане, обучения, възможности за кариерно развитие).

6.3 Препоръки за актуализация на тематичните области.

Междинният преглед поставя под въпрос дали настоящите 5 тематични области на ИСИС оптимално покриват възможностите и нуждите на българската икономика към средата на програмния период. Настоящите пет тематични области на ИСИС в своята същност отразяват сравнително адекватно потенциала и нуждите на икономиката – формулирани са достатъчно широко, за да обхванат множество сектори и типове участници (малки и средни предприятия, академични и научни организации, индустриални клъстери и др.). Това гарантира гъвкавост и приобщителност, които са важни предпоставки за ефективно реализиране на стратегията.

Глобалните и европейските тенденции показват ускорено развитие на критични технологии – от изкуствен интелект и квантови решения до космически и киберсистеми – което налага стратегиите за интелигентна специализация да се актуализират регулярно. Много от тези технологии имат двойна употреба и едновременно обслужват цели в конкурентоспособността, устойчивостта, отбраната и сигурността, превръщайки ги в ключов фактор за бъдещия технологичен напредък. Всички тези фактори налагат внимателно осъвременяване на тематичните приоритети на Стратегията с оглед на нововъзникващите тенденции.

В този контекст и вследствие на проведените консултации с ключови заинтересовани страни, се открояват три основни препоръки за

преструктурирането на Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027:

ПРЕПОРЪКА 1: ДОБАВЯНЕ НА НОВА ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ

„Космически технологии и технологии с двойна употреба“

Включва космическа индустрия, сателитни системи, наземна инфраструктура и технологии с приложение в отбраната и сигурността.

ПРЕПОРЪКА 2: ДОБАВЯНЕ НА НОВА ТЕМАТИЧНА ОБЛАСТ

„Добивна индустрия“

Фокус върху критични суровини, стратегически метали и иновативни технологии за устойчив добив и преработка.

ПРЕПОРЪКА 3: АКТУАЛИЗИРАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТЕМАТИЧНИ ОБЛАСТИ

Актуализиране на петте съществуващи тематични направления с конкретни подтеми и технологии, придобили особена важност през последните 2-3 години.

6.3.1 ПРЕПОРЪКА 1: Добавяне на нова тематична област „Космически технологии и технологии с двойна употреба“

В хода на междинната оценка и проведените консултации ясно се откри необходимостта от обогатяване на стратегическите приоритети чрез добавяне на изцяло ново направление – **„Космически технологии и технологии с двойна употреба“**.

Това предложение беше сред най-често подкрепяните от заинтересованите страни, като се подчерта значимостта му за бъдещата конкурентоспособност и технологична трансформация на икономиката. Глобалната космическа индустрия нараства бързо и се очаква да достигне 1.8 трилиона долара до 2035 г., движена от рязкото поевтиняване на изстрелванията и навлизането на частни играчи. Това разширява достъпа до космически технологии и позволява дори на по-малки държави и компании да участват в разработването на сателитни системи, наземна инфраструктура и иновативни космически приложения. България притежава научен и институционален капацитет в тази сфера, които предоставят основа за потенциална специализация. Включването на тази тематична област би открило и нови възможности за привличане на европейско финансиране – както от програми на Европейската космическа агенция (ESA), така и от инструменти на ЕС (напр. инициативата на ЕК CASSINI за космически иновации, механизми през Европейския иновационен съвет и др.) – и би стимулирало разгръщането на високотехнологични инициативи у нас.

Освен това, акцентът върху технологиите с двойна употреба отразява нарастващата връзка между иновации и сигурност. НАТО насочва стратегически ресурс към технологии с двойна употреба чрез Инвестиционния си фонд за иновации (1 млрд. евро), подкрепяйки стартираци и високотехнологични компании с потенциал в отбраната и сигурността. В ЕС също се утвърждава приоритетът върху двойно употребяемите технологии, като Европейската комисия разработи Бяла книга (2024 г.) за засилване на НИРД в тези области с цел намаляване на стратегическите зависимости и укрепване на европейското технологично лидерство.

Същевременно, в рамките на новата тематична област „Космически технологии и технологии с двойна употреба“ следва да бъде формулирано специализирано поднаправление „*Енергийна инфраструктура и отбранителни приложения*“, което да отчете нарастващото стратегическо значение на енергийната система като критичен елемент от архитектурата на националната сигурност. Това поднаправление следва да разгърне цялостен подход към потенциала за двойна употреба на енергийните активи, включително необходимостта от укрепване на оперативната устойчивост и способността за функциониране и бързо възстановяване при военновременни, хибридни или киберсценарии. В този контекст особено значение придобиват интегрирането на анти-дрон и други защитни системи, формирането на мобилни екипи и капацитети за аварийен ремонт, както и развитието на специализирани технологични решения за защита и поддръжка на критичната енергийна инфраструктура. Наред с това поднаправлението следва да включва аналитична рамка за оценка на готовността на енергийния сектор да обезпечава производствени мощности, необходими за нуждите на отбраната, както и да идентифицира потенциалните технологични и логистични синергии между съществуващи и бъдещи енергийни капацитети и потребностите на военната и отбранителната индустрия. Подобно стратегическо осмисляне и интегриране е от ключово значение, тъй като енергийната система е сред най-уязвимите компоненти на националната сигурност, а нейната устойчивост, защитеност и адаптивност представляват фундаментална предпоставка за отбранителните способности, икономическата стабилност и стратегическата автономност на държавата.

С оглед на тези глобални и регионални тенденции, добавянето на „Космически технологии и технологии с двойна употреба“ като приоритетна област в ИСИС е логична стъпка, която ще позиционира България по-близо до авангарда на технологичното развитие и ще позволи синергия между гражданския и отбранителния сектор за иновации.

6.3.2 ПРЕПОРЪКА 2: Добавяне на нова тематична област „Добивна индустрия“

Наред с космическия сектор, междинният преглед идентифицира и друга стратегическа сфера с нарастващо значение – **добивната индустрия**. Глобалната декарбонизация и цифровизация рязко увеличават търсенето на критични суровини, от които Европа е силно зависима, което разкри значителни уязвимости във веригите на доставки. В отговор ЕС прие Акта за критичните суровини (CRM Act), насърчавайки добива и преработката в Европа, а за държави като България – с богати залежи на стратегически метали – това открива важни икономически и геополитически възможности. За да се възползва от тази ситуация, България следва *активно да развие добивната си индустрия, като ускори геоложките проучвания, привлече инвестиции и оптимизира регулаторната рамка*.

Експерти от бранша подчертават нуждата от облекчаване и ускоряване на процедурите по издаване на разрешителни за търсене и добив – ключова стъпка, която би позволила на страната ни да разгърне потенциала си като доставчик на стратегически суровини. Подобни действия не само биха укрепили позициите на България на европейската карта на суровините, но и биха допринесли за стратегическата автономност на ЕС в снабдяването с критични материали. В геополитически план контролът върху важни природни ресурси все повече се превръща във фактор за национална сигурност и международно влияние.

Ето защо интегрирането на „**Добивна индустрия**“ като нов приоритет в ИСИС би дало ясен сигнал, че България разпознава значението на този сектор за икономиката и сигурността и възнамерява да го подкрепя – в синхрон с европейските политики за гарантиране на надеждни вериги на доставка на суровини.

В допълнение, в предложеното ново направление „Добивна индустрия“ следва да се обособи **поднаправление „Енергетика и критични суровини“**, което да отрази стратегическата значимост на редкоземните елементи и критичните суровини за развитието и трансформацията на националния енергиен сектор. Предвид ускореното навлизане на технологии, изискващи високоспецифични материали – включително батерийни системи, високоефективни магнити, електронни компоненти и зелени енергийни решения – е необходимо да се предвидят мерки за систематично картографиране и прогнозиране на потребностите на енергийната индустрия от подобни ресурси. Наред с това следва да се стимулира разработването и внедряването на

иновативни технологични решения, насочени към устойчив добив, модерна преработка и рециклиране на редкоземни елементи и критични суровини, с оглед тяхното ефективно и конкурентоспособно приложение в енергийното производство и свързаните индустриални вериги. Подобен подход ще укрепи стратегическата автономност на страната, ще засили нейната ресурсна устойчивост и ще подпомогне интегрирането на България в паневропейските вериги за стойност в областта на чистите технологии.

Също така, акцентът върху иновациите в добивния сектор (напр. екологично чисти технологии за добив и преработка, кръгова икономика при материалите и др.) би създал връзка с останалите тематични области (например „Чисти технологии и кръгова икономика“), допринасяйки за цялостната устойчивост на икономическата трансформация.

6.3.3 ПРЕПОРЪКА 3: Актуализиране на съществуващите тематични области

Успоредно с евентуалното добавяне на нови области, съществуващите пет тематични направления следва да се актуализират вътрешно спрямо настъпилите през последните 2–3 години технологични промени.

Необходимо е във всяка област да се открият конкретни подтеми или технологии, които са придобили особена важност и обещаващ потенциал. Например в обхвата на **„Информатика и ИКТ“** е целесъобразно изрично да се приоритизират направления като изкуствен интелект, киберсигурност и квантови технологии, тъй като именно те се утвърдиха като глобални тенденции в цифровите технологии и привличат мащабни инвестиции и внимание от всички водещи икономики.

В областта на **„Мехатроника и микроелектроника“** следва да се обърне засилен фокус на индустриалната автоматизация, роботика, сензорика и Интернет на нещата (IoT), които движат новата Индустрия 4.0 революция.

В рамките на **„Индустрия за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии“** все по-ключови стават биотехнологиите, насочени към чиста околна среда (напр. биоразградими материали), както и персонализираната медицина, нутригеномиката и други високотехнологични подходи в здравеопазването.

Необходимо е в тематичната област **„Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика“** да бъде формулирано специализирано **поднаправление** **„Енергетика и изкуствен интелект“**, което да отрази задълбочаващата се взаимозависимост между енергийния сектор и високотехнологичните цифрови екосистеми. Поднаправлението следва да адресира два фундаментални стратегически

приоритета: (1) гарантиране на адекватен, предсказуем и устойчив енергиен капацитет за задоволяване на експоненциално растящите нужди на центровете за данни и фабриките за изкуствен интелект, включително чрез интегрирано планиране на нови производствени и мрежови мощности, развитието на хибридни инфраструктури и внедряване на решения за съвместно местоположение с възобновяеми енергийни източници и системи за съхранение; и (2) цялостно интегриране на ИИ технологии по веригата на стойност в енергетиката — от оптимизация на производствените режими и натоварванията, през автоматично предсказуема поддръжка и управление на гъвкавост, до усъвършенствани механизми за киберсигурност, киберустойчивост и климатична адаптивност на критичната инфраструктура, включително интелигентни SCADA/OT системи и динамични планове за възстановяване.

Стратегическото институционализиране на това поднаправление ще ускори технологичната модернизация на сектора, ще повиши неговата оперативна и системна устойчивост и може да утвърди България като привлекателна дестинация за високотехнологични индустрии, зависещи от надеждно, ефективно и „интелигентно“ енергийно снабдяване.

Подобни примери могат да се изведат и за останалите области – **„Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“** – където също се появиха нови приоритетни теми (например дигитализация на културното наследство, VR/AR в креативния сектор).

Целта на това вътрешно актуализиране е стратегията да даде по-ясен сигнал към бизнеса и научните организации кои нови технологични направления са особено желани и ще бъдат подкрепяни. Така ИСИС ще бъде приведена в съответствие както с националния иновационен потенциал, така и с водещите външни тенденции, включително приоритетите на ЕС в областта на цифровия преход, зелената сделка и повишаването на отбранителния капацитет чрез високите технологии.

При всички случаи промяната на тематичните приоритети трябва да се направи внимателно и с приемственост – новите акценти следва да надграждат постигнатото досега, без да разстройват вече създадените екосистеми и връзки. Това е важно за запазване доверието на заинтересованите страни и за гарантиране на устойчивост при изпълнението на стратегията.

7 Заключение и следващи стъпки.

7.1 Обобщение.

Настоящият междинен преглед обобщава постигнатия напредък по ИСИС до момента, анализира влиянието на социално-икономическите фактори и формулира препоръки за бъдещи действия. Като цяло, напредъкът по изпълнението на Стратегията може да се оцени като задоволителен по стратегическите цели, но са налице съществени предизвикателства, които изискват внимание. Препоръките, изложени по-горе – за допълнително ресурсно обезпечаване, за оптимизиране на административните процедури, за институционално укрепване, териториално балансиране, по-активно ангажиране на бизнеса и науката, както и за актуализация на самата Стратегия – имат за цел да гарантират, че през втората половина на програмния период ИСИС ще разгърне пълния си потенциал. При ефективно реализиране на тези препоръки се очаква повишаване на **ефективността и въздействието** на иновационната политика – измеримо чрез по-високи нива на иновационните индикатори, по-равномерно развитие на регионите и по-осезаем принос на иновациите към конкурентоспособността и растежа на българската икономика. Стратегията за интелигентна специализация ще продължи да бъде ключов инструмент за постигане на визията България да се утвърди като динамичен и иновативен хъб в Европа, и успешното ѝ изпълнение е от изключително значение за реализиране на националните приоритети в областта на науката, технологиите и индустриалния преход.

7.2 Пътна карта за периода 2025-2027 г.

След финализиране на междинната оценка на ИСИС следва преход към следващата фаза на стратегията – периодът до 2027 г., в който основната задача е затвърждаването на направения напредък, коригиране на идентифицираните слабости и надграждане над работещите модели. Това означава, на първо място, **официалното приемане на резултатите от оценката и интегрирането им в ежедневната работа на институциите.**

Ключов елемент в следващия етап ще бъде подготовката на **нов план за действие за периода 2026–2027 г.** Този документ ще стъпи на логиката и структурата на вече изпълнявания план 2023–2024, но следва да включва **актуализирани и изцяло преразгледани индикатори на показателите**, които да отговорят на новите предизвикателства. Акцент следва да бъде поставен върху ускорената реализация на инвестиционни програми, засилването на връзката между академичния сектор и бизнеса,

развитието на мрежа за технологичен трансфер и активното участие на регионите в предприемаческите процеси.

7.3 Подготовка на заключителния доклад.

Всички тези дейности са насочени към финалния етап — подготовката на **заключителния доклад за изпълнението на ИСИС през 2029 г.** Този документ ще оцени цялостното въздействие на стратегията и ще послужи като основа за следващия стратегически цикъл.